

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

Факультет сценічного мистецтва

Кафедра режисури

ТЕОРІЯ ДРАМИ

Програма та навчально-методичні матеріали до курсу
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Спеціальність В6 Перформативні мистецтва ,
спеціалізація В6.01 Сценічне мистецтво
ОПП «Режисура шоу та арт-проектів»

Харків – 2026

Друкується за рішенням науково-методичної ради ХДАК
(протокол № 12 від 26.02.2026 р.)

Рецензенти:

Р. Г. Набоков кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри режисури Харківської державної академії культури.

М. В. Крипчук кандидат мистецтвознавства, професор

Укладачі:

М. В. Островська старший викладач кафедри режисури

О. Ю. Лачко старший викладач, кандидат мистецтвознавства

І.А. Сікалов, викладач кафедри режисури

Т33 **Теорія драми** : програма та навч.-метод. матеріали до курсу для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищої освіти, освітньо-проф. програма «Режисура шоу та артпроектів», спец. В6 «Перформативні мистецтва» / М-во культури України, Харків. держ. акад. культури, Ф-т сценічного мистецтва, Каф. режисури ; [уклад.: Островська М. В., Лачко О. Ю., Сікалов І. А.]. Харків : ХДАК, 2026. 38 с.

Навчальний курс «Теорія драми» є обов'язковим компонентом освітнього процесу підготовки бакалаврів зі спеціальності В6 «Перформативні мистецтва», освітня програма «Режисура шоу та артпроектів». Зміст курсу закладає основи професійних знань та є неодмінною умовою підвищення професійної майстерності режисерів при створенні драматургічної основи майбутнього дійства. Цей курс має допомогти здобувачам засвоїти необхідну професійну термінологію, познайомити їх з усіма жанровими різновидами драматургії як театральної, так і концертної, з наявними в драматургічній практиці правилами та закономірностями створення та існування будь-якої драматургічної основи видовища.

УДК 82-2:792](073)

© Харківська державна академія культури, 2026 р.

© Островська М. В., 2026 р.

© Лачко О. Ю., 2026 р.

© Сікалов І. А., 2026 р.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		ДФН	ЗФН
Кількість кредитів -3	Галузь знань 02 Культура і мистецтво (шифр і назва)	Обов'язкова	
	Спеціальність 026 Сценічне мистецтво (шифр і назва)		
Загальна кількість годин - 90	Освітня-професійна програма «Режисура шоу та арт-проектів»	Рік підготовки:	
		1; 2	1; 2
		Семестр	
		2; 3	2; 3
Тижневих годин для денної форми навчання: 2 аудиторних – 30 самостійної роботи здобувача – 60	Ступінь бакалавр	18 год.(2 сем.)	6 год.(2 сем.)
		18 год.(3 сем.)	6 год.(3 сем.)
		Практичні	
		10 год.(2 сем.)	4 год.(2 сем.)
		10 год.(3 сем.)	4 год.(3 сем.)
		Індивідуальні	
		17 год. (2 сем)	—
		17 год. (2 сем)	—
		Самостійна робота	
		45 год. (2 сем)	80 год.(2 сем.)
45 год. (3 сем)	80 год.(3 сем.)		
Вид контролю:			
Залік (2 семестр) Екзамен (3 семестр)			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:

для денної форми навчання — 33,3% : 66,7%

для заочної форми навчання — 15,9% : 84,1 %

1. Мета та завдання навчальної дисципліни.

Навчальна дисципліна «Теорія драми» є курсом, що забезпечує фундаментальну теоретичну підготовку здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності В6 «Перформативні мистецтва» (освітня програма «Режисура шоу та арт-проектів»). Зміст курсу формує системне уявлення про закономірності побудови драматичного твору, принципи конфліктної організації дії, композиційну структуру сценічного тексту та специфіку драматургії як основи режисерської інтерпретації.

Обсяг дисципліни в кредитах ЄКТС – 3, розподіл за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять: 36 год. – лекційні, 20 год. – практичні заняття, 34 год. – індивідуальні заняття, 90 год. – самостійна робота (денна форма навчання); 12 год. – лекційні, 8 год. – практичні заняття, 160 год. – самостійна робота (заочна форма навчання).

Статус дисципліни: обов'язковий.

Мета навчальної дисципліни – сформувати у здобувачів вищої освіти цілісну систему теоретичних знань про природу, структуру та функціонування драми, зокрема драматургії як мистецького феномену, озброїти їх методологічними принципами аналізу драматичного твору, розумінням закономірностей розвитку сценічної дії, конфлікту, характеротворення та композиційної побудови, необхідних для подальшої режисерської й творчої практики.

ЗАГАЛЬНІ ТА СПЕЦІАЛЬНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЯКІ ФОРМУЄ ДИСЦИПЛІНА

ЗК02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності й досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій

ЗК03. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК04. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК08. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

СК05. Здатність до публічної презентації результату своєї творчої (інтелектуальної) діяльності.

СК07. Здатність до розуміння та оцінювання актуальних культурно-мистецьких процесів.

СК11. Здатність до спілкування з широкою професійною та науковою спільнотою та громадськістю з питань сценічного мистецтва та виробництва, до взаємодії із представниками інших творчих професій.

СК14. Здатність аналізувати твори літератури і мистецтва на основі критичного осмислення теорій, принципів, методів і понять сценічного мистецтва.

СК15. Здатність вільно орієнтуватися у напрямках, стилях, жанрах та видах сценічного мистецтва, творчій спадщині видатних майстрів

ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

ПРН03. Вільно спілкуватися з професійних питань державною та іноземною мовами усно і письмово.

ПР05. Застосовувати сучасні цифрові технології та спеціалізоване програмне забезпечення до розв'язання відповідних задач професійної діяльності у сфері сценічного мистецтва.

ПРН07. Генерувати та концептуалізувати художню ідею та твір. Вміти креативно мислити щодо проблематики сценічного мистецтва.

ПР11. Розуміти сценічне мистецтво як художній та соціокультурний феномен, знати специфічні відмінності художньої мови театру та перформативних мистецтв.

ПРН13. Знати основні етапи (епохи, стилі, напрямки) у розвитку театру, літератури, образотворчого мистецтва, музики, кіно; основні факти про видатних особистостей у сфері мистецтва; класифікувати види та жанри сценічного мистецтва.

ПР14. Самостійно ідентифікувати напрями та концепції сценічного мистецтва у контексті сучасного художнього життя.

ПРН17. Аналізувати та враховувати естетичні запити глядачів.

Очікувані результати навчання з дисципліни:

- засвоєння теоретичних основ класичної та сучасної теорії драми;
- набуття фахових умінь і навичок аналізу драматичного твору;

- вільне володіння понятійним апаратом теорії драми (тема, ідея, конфлікт, дія, подія, характер, композиція, сюжет, фабула);
- розуміння закономірностей розвитку драматичної дії та побудови конфлікту;
- знання основних етапів розвитку теорії драми;
- вміння створювати інсценівки;
- розуміння драми як художнього та соціокультурного феномену, усвідомлення специфіки художньої мови театру та сценічних мистецтв;
- орієнтування у напрямках, стилях, жанрах і видах драматургії, творчій спадщині видатних драматургів;
- застосування теоретичних знань у практичних ситуаціях професійної діяльності (наприклад, під час режисерського аналізу п'єси та/чи сценарію);
- аналіз актуальних культурно-мистецьких процесів у сучасній драматургії та сценічному мистецтві;
- взаємодія з творчою та науковою спільнотою з питань сценічного мистецтва

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання та підсумковими формами контролю є:

- залік у другому семестрі; іспит у третьому семестрі;
- тести;
- виконання практичних робіт.

Політика курсу:

Для успішного опанування дисципліни «Теорія драми» здобувач зобов'язується:

1. Навчальна діяльність:

- Регулярно та вчасно виконувати всі навчальні завдання.
- Самостійно відпрацьовувати пропущені заняття з наданням результатів у встановленій формі.

2. Організаційні вимоги:

- Дотримуватися правил відвідування занять.
- Відповідально ставитися до використання електронних пристроїв.
- Дотримуватися встановлених край дат у виконанні завдань.
- Своєчасно повідомляти про відсутність через хворобу чи академічну мобільність.

3. Етичні норми:

- Суворо дотримуватися принципів академічної доброчесності.
- Активно протидіяти будь-яким проявам булінгу.
- Сприяти конструктивному вирішенню конфліктних ситуацій.

4. Нормативна база:

- систематичне виконання усіх поставлених завдань;
  - дотримання «Правил внутрішнього розпорядку для осіб, які здобувають вищу освіту в Харківській державній академії культури» (https://ic.ac.kharkov.ua/norm_base/pvr/pravila_s_20.pdf);
  - дотримання академічної доброчесності (інформація щодо академічної доброчесності – сайт ХДАК – https://ic.ac.kharkov.ua/public_inf/acad_dobr/acad_dobr.html);
  - «Кодекс академічної доброчесності Харківської державної академії культури» (https://ic.ac.kharkov.ua/norm_base/kodeks_ad/kodeks_ad.html);
  - запобігання / протидія булінгу (цькуванню) – («Положення про політику запобігання і протидії булінгу (цькуванню) у ХДАК» https://ic.ac.kharkov.ua/public_inf/pologen/pologen/pologen_pzpb22.pdf);
  - невідкладне вирішення конфліктних ситуацій здійснюється відповідно до «Положення про політику і процедури вирішення конфліктних ситуацій в освітньому процесі в ХДАК» (https://ic.ac.kharkov.ua/public_inf/pologen/pologen/pologen_ppvks2.pdf)
- визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти здійснюється відповідно до «Положення про порядок визнання результатів навчання, здобутих

шляхом неформальної та/або інформальної освіти у ХДАК»* *
https://ic.ac.kharkov.ua/public_inf/pologen/pologen/pologen_pvrn_23.pdf

Кількість тижнів для теоретичної підготовки, кількість розділів та тем: 32 тижні, 2 розділи та 12 тем.

ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усьог	зокрема					усього	зокрема				
		о	л	пр	лаб	інд		с.р.	л	пр	лаб	інд
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1 КУРС												
II семестр												
Розділ 1. Теорія драми, її роль та значення												
Тема 1. Вступ. Теорія драми, її роль та значення.	7	2	-		-	5	11	1	-			10
Тема 2. Художня література та драматургія.	15	3	2		3	7	11	1	-			10
Тема 3. Структура драматургічного твору.	18	4	2		4	8	22	1	1			20
Тема 4. Дія в п'єсі.	17	3	2		4	8	17	1	1			15
Тема 5. Жанри драматургії.	16	3	2		3	8	14	1	1			12
Тема 6. Поняття про художній метод.	17	3	2		3	9	15	1	1			13
Разом розділ 1	90	18	10		17	45	90	6	4			80
2 КУРС												
III семестр												
Розділ 2. Написання інсценівки												
Тема 7. Місце сценарної майстерності у літературному процесі. Інсценівка: перетворення прозового твору на драматургічну основу	10	2	1		2	5	6	1				5
Тема 8. План твору та аналіз інсценівки. Принципи структурування літературного матеріалу для драматургічної	12	4	1		3	5	8	1				7

трансформації.											
Тема 9. Ремарка – як особливе авторське пояснення у драматургічному матеріалі. Сценарний аналіз щодо побудови діалогів.	12	3	1		3	5	11	1			10
Тема 10. Написання варіанту інсценівки та його редагування.	30	4	4		6	15	33	1	2		30
Тема 11. Написання «чистого» варіанту інсценівки.	18	3	2		2	10	22	1	1		20
Тема 12. Рецензування самостійно написаних інсценівок.	8	2	1		1	5	10	1	1		8
Разом розділ 2	90	18	10		17	45	90	6	4		80

ЗМІСТ КУРСУ

«Теорія драматургії» як навчальна дисципліна. Теоретичне та практичне значення курсу. Предмет, завдання, зміст і структура курсу, його місце у системі професійної підготовки фахівців з режисури шоу та артпроектів. Взаємозв'язок курсу з іншими дисциплінами.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРІЯ ДРАМИ, ЇЇ РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ

Тема 1. Вступ. Теорія драми, її роль та значення

Предмет, структура та завдання курсу. Місце курсу в системі виховання режисера-постановника. Драматургія як ідейно-художня основа сценічних видів мистецтва, як провідний компонент синтетичного та колективного мистецтва театру. Драматургія, як основа будь-якого виду видовищного мистецтва (театр, кіно, радіо, телебачення, шоу тощо). Місце та значення теорії в науці про драматургію. Теорія в процесі дослідження особливостей творів драматургії. Побудова та правила аналізу, критерії оцінок окремих драматургічних творів. Співвідношення теорії драматургії із загальною теорією літератури та мистецтва театру.

Драматургія як різновид творчості, який належить одночасно літературі та театру. Синкретизм драматургії та театру до шекспірівської доби. Відокремлення драматургії від театру у добу класицизму. Вплив ідейно-художньої образної системи найзначніших драматургів на розвиток театрального мистецтва.

Становлення драматургії як соціально-естетичного феномену. Співвідношення античної драматургії та філософії. Виникнення уяви про людину як «мірило всіх речей», про відносність істини, добра і справедливості.

Самостійна робота: вивчення праць античних філософів, знайомство з фундаментальними працями з теорії драматургії: Г. Фрейтаг, Д. Г. Лаусон, В. М. Волькштейн, Г. В. Гегель. — 5 год. (ДФН), 10 год. (ЗФН)

Тема 2. Художня література та драматургія

Людина та людське життя як специфічний об'єкт вивчення та зображення в літературі. Література та суспільне життя. Три роди літератури — епос, лірика, драма.

Походження терміну «епос», його первинне значення — слово. Епос, як розповідь про життя людини в його складних проявах; про події, в яких людина брала участь, про людські вчинки та героїчну проявленість.

Походження терміну «лірика» від назви інструменту, яким супроводжувалось читання

віршів — ліра. Ліричний твір як розповідь про окреме людське переживання. Суб'єктивність зображення в ліриці, де розповідь подається не як зовнішня подія в стосунку до оповідача (як в епосі), а у формі безпосереднього переживання. Індивідуальність почуттів ліричного героя як характерна риса цього роду літератури.

Драма та її спрямованість до індивіду, що спілкується з такими самими індивідами. Предмет драми — між людські відносини у складних ситуаціях, що виникають під тиском обставин, в сплетінні, в протиборстві бажань та цілей, позицій та характерів, подій та соціальних сил. Зрушення, кризи, конфлікти у відносинах між персонажами, альтернативні ситуації, що змінюють одна одну — головні особливості дії у драмі.

Різне розуміння часу в драмі, ліриці та епосі. Час епосу — те минуле, що було, що відчувається знову, що відновлюється посередником — оповідачем. Зображення в ліриці протиставлень, що відновлюють минуле, як тривале сьогодення. Час драматургії, пов'язаний з минулим, нескінченне сьогодення, що народжує ситуації, які змінюють одна одну.

Взаємодія епосу лірики та драми, їхнє взаємозбагачення та переплетіння.

Художні витоки образної структури драматургічного творчу. Умовність творів драматургічного роду літератури та специфіка їхнього образного строю. Розкриття загальних особливостей художнього відображення життя та його конкретне визначення, яке закладене в поняття художньої образності.

Художній образ як таке відтворення людського характеру та долі, що створює умови для співвідношення в безпосередній життєвій формі певних закономірностей розвитку суспільства та ідеалів прекрасного.

Поняття характеру як сукупність основних рис та якостей, що є типовими для людської особистості в її відносинах з людьми, суспільством та відповідає її індивідуальним особливостям. Зображення характеру людини в процесі його розвитку як одна з найхарактерніших прикмет літератури та її частини — драматургії. Художньо — образна структура літературного твору як багатогранний образ особистості. Єдність, цілісність характеру, що зображується навіть за умови показу нетипових рис та якостей.

Форма драматургічного твору, її чинники. Існування всіх драматургічних творів (театральної п'єси, сценарії в кіно, радіо, телебачення, шоу) у традиційній двочастній формі, складовими частинами якої є пряма мова дійових осіб та авторські вказівки — ремарки. Виникнення в структурі драматургічного твору певних колізій у суперечливих ситуаціях, які вимагають від дійових осіб рішення та вчинків, вибору системи поведінки. Розвиток драматургічного конфлікту без якого неможливий розвиток дії у творі.

Практична робота: створення наочної схеми «Епос, лірика, драма — три роди літератури», де будуть відображатись їхні основні особливості — 3 год. (ДФН)

Індивідуальна робота: драматургія як літературний жанр і як вид театрального мистецтва: схожості і розбіжності; особливості прозового і драматургічного способів оповіді — 3 год. (ДФН).

Самостійна робота: проведення дослідження-аналізу аналіз: як художній стиль прозового тексту впливає на драматургічну трансформацію — 7 год. (ДФН), 10 год. (ЗФН)

Тема 3. Структура драматургічного твору

Тема драматургічного твору. Термін «тема» та його первісний зміст — те, що покладено в основу. Використання цього терміну у двох значеннях: життєвий матеріал, який взято для зображення та найважливіша суспільна проблема, яка поставлена автором у творі. Формулювання теми повинно відповідати на питання «про що йдеться у творі». Поширені засоби формулювання теми. Рекомендована методика формулювання теми, що складається з двох частин: до дефініції основної проблеми додається конкретний життєвий матеріал, в якому є натяк на місце дії, час дії та інше. Можливість існування в одному творі головної теми та побічних, другорядних тем, які підкреслюють головну. Хибність заміни формулювання теми переказом сюжету твору.

Ідея драматургічного творчу. Термін «ідея» та його первісний зміст – поняття або уявлення. Формулювання ідеї твору, як відповіді на питання, навіщо, для чого, заради чого створюється твір та яка його головна думка. Формулювання ідеї твору як висновок, що логічно та емоційно витікає з показу певного явища. Ідея драми та її зв'язок з темою. Рекомендоване гасло – кличне формулювання ідеї Авторська ідея (задум) і об'єктивна ідея. Ідея твору та ідея вистави або трактовка.

Композиція (архітектоніка) драматургічного твору. Латинське походження терміну «композиція» та його первісний зміст – побудова або структура. Паралельне вживання старогрецького за походженням терміну «архітектоніка», який означає теж саме. Аристотелеве вчення про розподіл драматургічної дії на три складові частини. Аристотель про єдність місця часу та дії. Зовнішня композиція, або розподіл драматургічного твору на акти або дії, картини та явища, тобто епізоди. Внутрішня композиція, або розподіл драматургічного твору за п'ятичастною схемою: експозиція, зав'язка, розвиток дії, кульмінація, розв'язка. Незмінність послідовності цих елементів.

Драматургічний конфлікт та його особливості. Термін конфлікт та його первісний зміст — зіткнення, яке лежить в основі подальшої боротьби дійових осіб. Конфлікт як форма розкриття протиріч, єдність та боротьба протилежностей. Конфлікт як стрижень ідейного змісту драматургічного твору. Його сутність, що полягає в розміщенні протидіючих сил, в оцінці перспектив їх розвитку. Конфлікт у драмі як джерело саморуху характерів персонажів, збудник дії у п'єсі чи сценарії. Драматична колізія як ситуація, що передуює виникненню драматургічного конфлікту, який слід розглядати як протиборство, що виникає внаслідок вольових зусиль персонажів. Прямування персонажів до певної цілі та їх зіткнення з іншими персонажами та об'єктивними обставинами. «Теорія безконфліктності» як прямий шлях до ліквідації драматургії як роду літератури, її пагубні наслідки. Обов'язковість наявності конфлікту у драматургічному творі.

Єдина (наскрізна) дія драматургічного твору. Драматургічний твір — картина єдиної дії, єдиного, головного спрямування. Аристотель про єдину дію. Єдина (наскрізна) дія п'єси складається з єдиних (наскрізних) дій персонажів, пошуку кожним з окремим виконавцем своєї єдиної (наскрізної) дії.

Практична робота: аналіз структури двох, запропонованих викладачем, п'єс, визначити, які відомості можна отримати зі списку дійових осіб, як розподілено драматургічний твір на акти, явища, дії тощо — 2 год. (ДФН), 1 год. (ЗФН)

Індивідуальна робота: ідейно-тематичний аналіз п'єси, особливості його виконання — 4 год. (ДФН)

Самостійна робота: проведення аналізу самостійно обраної п'єси: визначення теми, ідеї, наскрізної дії, композиційних елементів та роль кожного у розвитку конфлікту — 8 год. (ДФН), 20 год. (ЗФН).

Тема 4. Дія в драматургічному творі

Дія драми як вольовий акт поведінки персонажа драматургічного твору, що спрямований на досягнення певної мети, в якому дійова особа веде боротьбу з протидією інших осіб та з об'єктивними обставинами, що виникають.

Характеристика головного спонукального мотиву дії драматургічного героя, такого як його незадоволеність ситуацією, що склалася і яку він у існуючих обставинах повинен радикально змінити. Г.В. Гегель про драматургічну дію як не обмежену досягненням певної цілі, а таку, що залежить від обставин, пристрастей та характерів, які складають колізію, тобто дію та протидію.

Головні особливості дії в драматургічному творі, що формують структуру: зсуви, конфлікти, кризи, зломи у взаємовідносинах персонажів, що вимагають від дійових осіб певної поведінки.

Подія у драматургічному творі. Подія як окрема зміна обставин, виникнення нової ситуації. Подія як факт, обставина, випадок, які змушують героїв п'єси до дії. Подія як кордон епізоду, що народжує нові задачі, цілі та вчинки.

Початкова подія як зачин головного конфлікту драми, який лежить за межами п'єси, та фокусує початкові запропоновані обставини. Центральна подія — найважливіший елемент, до якого стягуються всі нитки дії, навколо якого зіштовхуються всі характери дійових осіб. Фінальна подія драматургічної боротьби у запропонованих обставинах. Головна подія як елемент, що остаточно формує ідею п'єси, вирішує долю початкової події. Зростання драматургічної напруги наприкінці п'єси як одна з ознак досконалості твору.

Сюжет драматургічного твору — все те, що відбувається між початком та кінцем п'єси, найважливіші обставини, найзначніші події, певні етапи драматургічної боротьби. Сюжет як шлях від зав'язки до розв'язки як сукупність усього розвитку відносин між персонажами, відтворення розвитку певної життєвої ситуації, яка витікає з особливостей життєвих умов, характерів та положень. Складові елементи сюжету — вчинки дійових осіб, які складають події, що становлять сюжет драми. Позасюжетні елементи драматургічного твору. Головний сюжет та паралельні сюжети. Фабула, як короткий переказ сюжету. Різноманітні схеми побудови сюжету («піраміда» Г. Фрейтака, схема «гори», схема «річки» тощо)

Практична робота: виконання ідейно-тематичний та композиційний аналіз переглянутої вистави — 2 год. (ДФН), 1 год. (ЗФН)

Індивідуальна робота: Значення подієвого аналізу п'єси; особливості його виконання — 4 год. (ДФН)

Самостійна робота: проведення дієвого аналізу самостійно обраної п'єси; визначення організації дії в п'єсі, рушійних для сюжету подій — 8 год. (ДФН), 15 год. (ЗФН).

Тема 5. Жанри драматургічних творів

Жанрові різновиди та їх функції. Єдність структури твору, яка обумовлюється своєрідністю дійсності, що зображується та характером ставлення до неї драматурга. Поняття жанру, що повторюється в багатьох творах протягом історії розвитку драматургії. Жанр як функція, що характеризує соціальну та ідейно-естетичну позиції автора твору та його специфічне зацікавлення деякими певними рисами та аспектами людських відносин. Деякі особливості головних драматургічних жанрів, завдяки яким відбувається інколи певна модифікація жанрових ознак під впливом життєвих умов та колізій, що постійно змінюються.

Головні фактори трансформації та оновлення жанрів драматургії: динаміка суспільного життя, послідовна зміна художньо-естетичних напрямків - класицизм, романтизм, критичний реалізм, натуралізм, символізм, тощо. Точне визначення жанру драматургічного твору як одна з умов його успішного сценічного втілення. Жанр драматургічного твору та його зв'язок зі ставленням автора до життєвого матеріалу. Жанр трагедії.

Трагедія як один з основних жанрів драматургії. Зіткнення, конфлікт непримиренних сил, що неминуче веде до катастрофи, до загибелі головного героя. Глобальні масштаби трагічного конфлікту, проблеми, що стосуються важливих боків буденного життя. Залежність від способу та результатів вирішення цих питань долі персонажів, народів та держав. Збільшений, піднесений характер героя трагедії, який повинен вирішувати питання, що мають кардинальне значення. Зіткнення трагічного героя як протиборство з існуючими суспільними, моральними, правовими, державними установами.

Трагічна дія та її катастрофічне виявлення. Різкі та незворотні зломи у долях героїв трагедії, які ведуть до розуміння сутності того, що відбувається. Конфлікт трагічного героя, як виявлення «трагічної провини», як «без провини винного», його впевненість у своїй моральній правоті, оскільки його вчинки ведуть до ствердження одного поважного принципу у збиток іншому.

Складність реакції глядачів на трагедію: суміш жаху, страхіття, захоплення, обурення, засудження, виправдання, порозуміння внутрішньої сутності події тощо.

Необхідність вирішення проблеми трагічного катарсису (термінологія Аристотеля), очищення впливом трагічного сюжету на глядача. Співчуття та насолода стражданнями героя з боку глядачів.

Особливості структури п'єси цього жанру: глобальність проблеми, що в них вирішується, коли історично необхідні життєві умови наштовхуються на практичну неможливість його здійснення у сценічному сьогоденні.

Жанр комедії.

Комедія як один з головних жанрів драматургії, в якому колізії, дія та характери трактовані у формах смішного або просякнуті комічним ефектом. Зображення у комедії чогось порочного та потворного, перед усім того, що застаріло і не відповідає зацікавленням та потребам історичного розвитку людського суспільства. Комедія як засіб, форма відображення вад та потворств, що завжди пов'язані з соціальними протиріччями.

Різноманітність функцій комедії, її здібність висміювати, викривати, виявляти безжалісно суспільні та особисті пороки та розпусти. Здібність комедії притягувати увагу глядачів до певних типів та характерів, що символізують народження чогось нового. Різноманітність глядацьких реакцій на комедійні сюжети: сміх, іронія, сарказм, задоволення тим, що ганебність покарана, а кінець щасливий, радість через перемогу здорових та прогресивних сил життя. Комедія як жанр драматургії, в якому сміх єдиний позитивний персонаж, що підіймає свідомість глядачів та читачів над усім ганебним та потворним.

Структура комедійної дії та своєрідне відбиття в ній типової для цього жанру невідповідності між результатами дії героїв. Особливості комедійної катастрофи. Класифікація творів комедійного жанру: комедія положень та комедія характерів. Різниця у фабулах комедійної п'єси: випадкові, непередбачені обставини в комедії положень і односторонній розвиток характерів у комедії характерів.

Драма як один з жанрів драматургії. Конфлікт складного, серйозного та гострого характеру, що лежить в основі п'єси цього жанру. Відсутність в фіналі драми трагедійного та комедійного завершення. Історичне ствердження жанру драми. Відокремлення власних інтересів людини буржуазної доби від всенародних, загальнодержавних, загальноісторичних.

Звернення драми до таких колізій та конфліктів, що характерні для соціально-побутового фону епохи, але не мають відношення до головних соціальних катаклізмів часу. Докорінна ломка початкових ситуацій героєм трагедії і прагнення до їх перетворення у героя драми. Процес реалізації цих прагнень та здібність драми виявляти складні зв'язки поміж внутрішніми колізіями своїх героїв та загальними соціально-історичними протиріччями часу (драматургія Г. Ібсена, І.К. Карпенко-Карого, М.Л. Кропивницького тощо). Ствердження соціально-психологічної спрямованості, що починається з середини ХІХ сторіччя як уособлення естетичних ідеалів критичного реалізму.

Можливості драми як жанру, який відбиває більш широке, ніж в інших жанрах, коло проблем та протиріч дійсності, розкриває їх багатобічні проявлення в людських характерах та стосунках.

Різновиди п'єси жанру драми: побутова, психологічна, соціальна, філософська, героїчна тощо.

Жанрові різновиди п'єси, які ще існують у сучасній драматургії (трагікомедія, мелодрама, фарс, мюзикл, постдраматичні тексти).

Практична робота: зробити схему-порівняння “Комедія, трагедія, драма - одні з основних жанрів; їхні особливості та різновиди”; переглянути 3 вистави різного жанру, зробити порівняльний аналіз; виконати розбір п'єси трагічного жанру; виконати розбір п'єси комедійного жанру — 2 год. (ДФН), 1 год. (ЗФН)

Індивідуальна робота: жанр та жанрові дефініції; специфіка жанрових ознак комедії, трагедії, драми, фарсу тощо — 3 год. (ДФН)

Самостійна робота: складання таблиці-порівняння характерних ознак різних жанрів; проведення жанрового аналізу обраної п'єси — 8 год. (ДФН), 12 год. (ЗФН).

Тема 6. Поняття про художній метод

Загальна уява про художній метод як особливий тип образного бачення навколишньої дійсності, світу взагалі, його відтворення і перетворення, добору і узагальнення життєвого матеріалу, виявлення в ньому головного і його зображення. Загальний тип підходу письменника до дійсності, принцип відношення авторів до життєвого матеріалу та його використання у творчості. Єдність поглядів, спільність ідейно-тематичних настанов, схожість характеристик персонажів та засобів реалізації творчого задуму і сюжету, що спостерігаються у різних авторів, які додержуються близьких поглядів - форма прояву єдиного художнього автора від рівня його обдарованості, від його особистого життєвого методу.

Найголовніші стильові напрямки у літературі та мистецтві: реалізм; міфологічний реалізм античності; середньовічний символізм; реалізм епохи Відродження; бароко; класицизм; просвітительський реалізм; сентименталізм; романтизм; критичний реалізм; натуралізм; символізм; модернізм; соціалістичний реалізм тощо.

Реалізм як один з найтипівіших напрямків літератури та мистецтва різних часів. Багата історія реалізму у світовій мистецькій спадщині. Зміна уявлень про характерні риси реалізму на різних етапах його розвитку. Реалізм як відбиток наполегливого прагнення авторів до правдивого відображення дійсності. Основа художнього світу реалістичних творів - висвітлення соціальних зв'язків людини і суспільства, відображення життя за допомогою типізації образів, що відповідає особливостям самого життя.

Міфологічний реалізм античності як один із перших художніх методів літератури та мистецтва Давньої Греції та Давнього Риму VII-V ст. до н.е. Характерними для цього методу є проблеми філософські, релігійні, наукові, моральні тощо. Література античної доби зосереджується на прославленні людини-борця, людини-еталона, людини-героя. Авторі у пошуках гармонії внутрішнього світу, ствердження єдиної особистості і суспільства. Античний мимесіс (наслідування природи) за Аристотелем як один із чинників майбутнього реалізму в літературі та мистецтві.

Середньовічний символізм як один з найтипівіших напрямків літератури та мистецтва V-XV ст. Пов'язаність творчих набутоків цього періоду з релігійною тематикою та символікою, від якої походить назва напрямку. Найголовніші теоретичні положення середньовічного символізму: обмеженість строку людського життя і віра у вічність загробного, земні страждання як шлях до вічної розкоші, необхідність аскетизму, жертвовності, осуд сумнівів, знання, гордині, тілесної краси та тілесних радощів, безмежна релігійність, необхідність співчуття, милосердя, жалю до знедолених та пригнічених. Релігійні сюжети у новій трактовці. Культ лицарства та його любов до чудової дами. Увага до героїчного епосу.

Реалізм епохи Відродження як один з найтипівіших напрямків в літературі та мистецтві XIV-XVI ст. Повернення на новій, вищій основі до найважливіших рис античної культури. Типова риса реалізму епохи Відродження - ствердження окремої, індивідуальної людини, її краси, визволення особистості від впливу середньовічного аскетизму. Впевненість у тому, що людина — «вінець природи», герой завжди - велика особистість, що вільна у своїх проявах, спроможна пізнати природу і створити гармонійне суспільство. Впевненість у тому, що кохання, як інтимне почуття — одна з вищих людських цінностей. Гуманізм та любов до життя в усіх його проявах.

Комедія масок як імпрровізаційна форма драматургії епохи Відродження з кумедними постійними персонажами, що переходили з вистави у виставу. Великий вплив «комедії масок» на драматургію пізніших часів. (К. Гоцці, К. Гольдоні тощо). Анонімність «комедії масок».

Бароко як один з найтипівіших напрямків літератури та мистецтва XV-XVII ст.. Твори авторів цього напрямку, що розповідають про страждання, жах та людські муки. Персонажі цих творів завжди — екзальтовані мученики, які вже не вірять в добро, сенс та цілі людського життя. Трагічність сприйняття навколишньої дійсності, світу, де людське життя майже нічого не коштує, де епідемії, жорстокі війни та голодомори уносять тисячі людей, народжують сумніви у можливостях людини, відчуття даремності життя і приреченості боротьби зі злом. Герой творів авторів бароко — бунтівна людина, що шукає своє місце у без гармонійному світі.

Естетичні принципи драматургії бароко: підвищена емоційність, метафоричність, алегоричність, пишність та грандіозність. В драматургії цього напрямку — твори Д. Мільтона, Т. Тассо, Лопе де Вега, Кальдерона тощо.

Класицизм як один з найтипівіших напрямів у літератури та мистецтва XVII-XVIII ст. Орієнтація класицизму, як на ідеальний зразок на мистецтво, міфологію та культуру античної доби. Типові для цього напрямку раціоналізм, прагнення до чіткої класифікації, канонів, до зображення типового та ідеального. Чіткий розподіл жанрів літератури на високі та низькі. Обов'язковість використання в драматургії правила трьох єдностей — місця, часу і дії. Трагедія та комедія як пануючі жанри в драматургії. Статичність та однозначність характерів дійових осіб. Герой п'єси - громадянська, патріотична людина, яка нерозривно пов'язана із суспільством та підпорядкована йому. Урочистість сюжету та повна відсутність побуту. В драматургії цього напрямку — твори П. Корнеля, Ж.Б. Мольєра, Ж. Расіна.

Просвітницький реалізм як один з типових напрямів літератури та мистецтва XVIII століття. Типовими цього напрямку були досить наївний матеріалізм, боротьба за розумний, природний порядок речей, віра в «царство розуму», бажання зруйнувати старе як нерозумне. Звернення авторів цього напрямку до широкої глядацької аудиторії, головний принцип — боротьба природності і розумності, що реалізується через зіткнення ідей. Герой п'єси просвітительського реалізму - «природна людина», не зіпсована феодально-монархічними забобонами. Розвиток напрямку в Англії, Франції, Німеччині. В драматургії цього напрямку — твори в жанрі міщанської драми — Е. Мур, Д. Дідро, Г.Е. Лесінг, Ф. Шилер та комедії П. Бомарше, Р. Б. Шерідана.

Сентименталізм як один з найтипівіших напрямків літератури та мистецтва кінця XVIII — початку XIX ст. Характерна для цього напрямку підвищена чутливість на відміну від розсудливості та раціоналізму класицизму. Емоційна насиченість літератури сентименталізму, його слезливо-чутлива спрямованість, пов'язаний з ним культ почуття та природи. Підвищена увага до внутрішнього світу людини, постійний аналіз переживань у приватній сфері. Сюжетні структури, що побудовані на сімейно-побутовому матеріалі. Характерні для сентименталізму твердження про багатство духовного світу представників нижчих суспільних прошарків. Психологічний аналіз подій та вчинків дійових осіб. Пейзаж, який відповідає почуттям героїв.

Романтизм як один з найтипівіших напрямків літератури та мистецтва початку XIX ст. Стиль, що народжений передчуттям революційної та післяреволюційної доби. Відбиття у творчості майстрів романтичної школи суспільних надій та розчарувань у можливостях розумної перебудови суспільства на засадах свободи, рівності та братерства. Орієнтація літератури та мистецтва на середньовічну мистецьку спадщину та християнські ідеї. В центрі уваги представників романтизму — духовне життя особистості, ціллю якої є розв'язання всіх протиріч і створення ідеально-досконалого суспільства. Незвичайне як головна проблема зображення у романтизмі.

Ствердження переваги суб'єктивного над об'єктивним. Відмова від традицій класицизму, бажання захисту творчої свободи авторів.

В драматургії цього напрямку - твори Д.Г. Байрона, П.Б. Шелі, В. Гюго, А. де Мюсе, П. Гулака-Артемовського тощо.

Критичний реалізм як один з найтипівіших напрямків літератури та мистецтва XIX ст., як література втрачених ілюзій, що пориває з романтичним світосприйняттям, напрямок, у якому явища дійсності зображуються в усій складності та багатогранності, багатстві естетичних поглядів відповідно до ускладненого суспільного життя. Типові риси критичного реалізму: несприйняття оточуючої дійсності, спроба соціального та психологічного аналізу сьогодення, його гуманістична спрямованість. Реалізація естетичних ідеалів через заперечення, гостру критичну спрямованість та типізацію, ствердження відповідальності кожної особистості перед історією людства. В драматургії цього напрямку - п'єси Г. Ібсена, О. Дюма (сина), Б. Шоу, І.Я. Франка тощо.

Натуралізм як один з найтипівіших напрямків літератури та мистецтва кінця XIX ст., теоретиком і фундатором якого вважається Е. Золя. Типові риси натуралізму: зображення

неприкрашеного життя, відмова від усіляких заборон морального характеру, підвищена зацікавленість інтимною стороною людського життя, єдиний рівень суспільних і біологічних причин у поясненні поведінки людей. Сприйняття творчого процесу як наукового дослідження, велика точність в зображенні зовнішнього оточення людини. спроба зображення героя як біологічної істоти, відтворення дрібних деталей життя персонажів, звертання до символіки, мотивування вчинків людини не соціальними обставинами, а його біологічною природою. В драматургії цього напрямку - п'єси Г. Гаупмана, К. Гамсуна.

Символізм як один з найтипівіших напрямків літератури та мистецтва кінця XVIII — початку XX ст., що виник у Франції у 70-80-ті роки. Типові риси символізму: орієнтація на індивідуальне сприйняття світу кожною людиною та бажання викликати за допомогою символіки емоційну реакцію читачів та глядачів, спрямованість до ідеального та містичного, бажання за допомогою символів передати ідеї, що знаходяться за межами сприйняття почуттів, безкрайній індивідуалізм та інтуїтивність, намагання зрозуміти сутність прихованих реальностей життя. Естетичні принципи символізму як прояв різних умовностей та інакомовностей, відбиття у символіці «відзвуків різних світів», впевненість у тому, що символ передає не сутність явища, а лише індивідуальне уявлення автора про щось. В драматургії цього напрямку - п'єси М. Метерлінка,

Модернізм як один з найтипівіших напрямків літератури та мистецтва XX ст., як загальна назва гурту багатьох напрямків і течій нереалістичного спрямування, що намагаються зобразити нові суспільні та психологічні явища новими художніми засобами, спроба створення принципово нових жанрів, технік та поглядів на сутність творчого процесу. Принципова позиція представників модернізму — життя абсурдне, тому зображення його традиційними засобами неможливе. Відбиття дійсності у людській підсвідомості, побудова художньої реальності, що не пов'язана з дійсністю, наділення ознаками об'єктивної реальності усього суб'єктивного. Поновлення старих художніх форм, експериментаторство формального характеру. Театр абсурду як творчий прояв модернізму найтипівішого гатунку — творчість І. Іонеско, С. Бекета, С. Мрожека.

Напрями та течії модернізму: абстракціонізм, авангардизм, акмеїзм, екзистенціалізм, експресіонізм, імажинізм, неоромантизм, супрематизм, сюрреалізм тощо.

Постмодернізм як один з найтипівіших напрямків літератури та мистецтва початку XXI століття. Постмодернізм як реакція на кризу ідеалів модернізму. Розмиття меж жанрів і напрямів, усунення відокремленості масової культури від елітарної. Скептичне, іронічне ставлення до серйозного; використання іронії та сарказму для критики суспільства. Інтертекстуальність як спектр між текстових відносин (колажі, алюзії, реміксування). Деконструкція як метод роботи з текстом, руйнування традиційних ієрархій, бінарних позицій (добро-зло, автор-читач). Документальна драма як один з популярних видів «гібридних» жанрів драматичного тексту.

Практична робота: скласти порівняльну таблицю стильових напрямків в літературі та мистецтві — 2 год. (ДФН), 1 год. (ЗФН)

Індивідуальна робота: поняття «художній метод»; особливості художніх методів та їхнє значення у літературі; особливості використання художнього методу у драматургії — 3 год. (ДФН)

Самостійна робота: проведення аналізу використання художнього методу у конкретно обраній п'єсі — 9 год. (ДФН), 13 год. (ЗФН).

РОЗДІЛ 2. НАПИСАННЯ ІНСЦЕНІВКИ.

Тема 7. Місце сценарної майстерності у літературному процесі. Інценівка: перетворення прозового твору на драматургічну основу

Зв'язок сценарної творчості з літературною. Риси схожості та відмінності сценарію та п'єси. Визначення поняття «сценарій» як літературного першоджерела видовища, що

реалізується за допомогою різних технічних засобів. Наявність обов'язкового елемента в сценарії — авторської ідеї. Написання інсценівки за прозовим твором — один з перших та найважливіших етап сценариста-початківця. Поняття «адаптований сценарій». Приклади інсценівок, створених на основі літературних творів для сценічного втілення («Аліса в країні див», «Маленький принц», «Конотопська відьма» тощо).

Практична робота: переглянути три варіанти різних за жанром вистави, проаналізувати інтерпретацію, різні прийоми та драматургічні ходи (звернути увагу на жанр, введення нового персонажа, зміщення часової перспективи, використання символічного образу тощо) — 1 год. (ДФН)

Індивідуальна робота: ремарка, монолог, діалог - особлива форма мовлення драматургічного твору — 2 год. (ДФН)

Самостійна робота: опрацювання запропонованої літератури зі сценарної майстерності — 5 год. (ДФН), 5 год. (ЗФН).

Тема 8. План твору та аналіз інсценівки. Принципи структурування літературного матеріалу для драматургічної трансформації

Аналіз прозового твору як початковий етап роботи над створенням інсценівки. Схема аналізу прозового твору: визначення теми (головної та другорядних) та ідеї прозового твору, визначення основних епізодів прозового твору та їхніх тем, визначення композиції прозового твору, виклад сюжету та фабули, визначення місця дії в прозовому творі, перелік, опис та загальна характеристика дійових осіб в прозовому творі, визначення художнього образу, в якому знайшла відображення ідея твору.

Схема структурування (аналізу) майбутньої інсценівки: визначення теми та ідеї, визначення основних епізодів та їхніх тем, визначення композиції інсценівки, визначення місця дії (враховуючи правило триєдності), відбір, опис та характеристика дійових осіб, визначення основного конфлікту, визначення жанру майбутньої інсценівки, визначення художнього образу, відбір засобів театралізації, які будуть описані в інсценівці, визначення наскрізної дії, вибір принципу монтажу епізодів, визначення назви інсценівки.

Практична робота: написати план прозового твору: тема, ідея, основні епізоди, теми епізодів, композиція, місце дії, дійові особи. Скласти аналіз плану майбутньої інсценівки: тема, ідея, основні епізоди, теми епізодів, композиція, місце дії, дійові особи, конфлікт, жанр, художній образ, засоби театралізації, єдина дія, монтаж, назва — 1 год. (ДФН)

Індивідуальна робота: особливості та принципи перетворення прозового тексту у драматургічний — 3 год. (ДФН)

Самостійна робота: виконання порівняльного аналізу вже існуючого сценарію та літературного твору, за яким він був створений — 5 год. (ДФН), 7 год. (ЗФН).

Тема 9. Ремарка – як особливе авторське пояснення у драматургічному матеріалі. Сценарний аналіз щодо побудови діалогів

Мова у інсценівці. Ремарка — мова автора, монолог, діалог — принцип побудови мови персонажів. Принцип перетворення прозового твору у драматургічний. Важливість збереження і донесення до глядача основної сюжетної інформації, закладеної автором прозового твору.

Різниця між побутовим, науково-філософським діалогом, де домінують комунікативно інформаційні функції, та драматургічним діалогом у відповідному творі, де основне навантаження лягає на конфліктно-дійові функції. Репліка як прояв дійової активності персонажа драматургічного твору. Одержання та підсилення дійового елемента репліки в діалогічному контексті драматургічного твору, що забезпечує як дію, так і протидію. Помилковість зменшення ролі дійових засад драматургічного твору заради мовної суперечки або дискусії.

Сценарій, на відміну від літератури, мистецтво дії. Авторська ремарка, як метод

перетворення частини прозового тексту на дію в інсценівці.

Важливість змістовності діалогів персонажів. Принцип передачі через діалог подій, які є другорядними для інсценівки. Текст і підтекст в діалогах.

Монолог та його значення у інсценівці. Монолог як основний виразник стану, почуття, ставлення героя до подій тв./або інших героїв, обставин тощо.

Практична робота: написати список дійових осіб, вилучивши матеріал із прозового джерела: портретні характеристики, безпосередні взаємні характеристики персонажів. Написати перший варіант прологу (вступу), що окреслює атмосферу, задає тональність та емоційний настрій інсценівки — 1 год. (ДФН)

Індивідуальна робота: особливості та принципи написання ремарок — 3 год. (ДФН)

Самостійна робота: опанування методики написання ремарок, діалогів та монологів в інсценівці — 5 год. (ДФН), 10 год. (ЗФН).

Тема 10. Написання варіанту інсценівки та його редагування

Етапи роботи над інсценівкою: створення чорнового та «чистового» варіантів. Важливість чернетки для написання успішної інсценівки.

Лінійна та нелінійна композиція. Монтаж в інсценівці. Проявленість художнього образу. Принцип використання сценарного ходу в інсценівці.

Розподілення робочого часу та сил під час роботи над інсценівкою. Внесення правок під час роботи. Технічні аспекти у роботі над інсценівкою: використання карткового методу (за потреби), використання різних комп'ютерних шрифтів для позначення ремарок та прямої мови, використання кольорових підкреслень тощо, та інші практичні поради.

Практична робота: написати чернетковий варіант інсценівки літературного уривку. Ввести режисерські та сценарні прийоми для посилення драматизму; усунути стильові та стилістичні помилки, уникнути невиправдані повтори в ремарочному матеріалі, мовних помилок у діалогах; внести корективи щодо ряду подій, скорочення або збільшення тексту інсценівки, пов'язаного з творчим переосмисленням матеріалу, введенням або усуненням персонажу або персонажів в інсценівці — 4 год. (ДФН), 2 год. (ЗФН).

Індивідуальна робота: Створення інсценівки на основі обраного прозового уривку або твору; значення процесу редагування інсценівки — 6 год. (ДФН).

Самостійна робота: створення чорнового варіанту інсценівки за прозовим твором — 15 год. (ДФН), 30 год. (ЗФН).

Тема 11. Написання «чистового» варіанту інсценівки

«Чистовий» або остаточний варіант інсценівки — заключний етап роботи над інсценівкою; це той варіант друкованого тексту, який безпосередньо планується оприлюднити, віддавши до публікації, постановки в театрі, розміщенні на відповідних сайтах, до участі у конкурсах тощо.

Титульний аркуш у остаточному варіанті інсценівки, коректність його оформлення, вказівки на авторство.

Можливі додатки до «чистового» варіанту інсценівки: вірші, музика, ескізи костюмів персонажів, ескіз художнього оформлення, макети афіші та програмки.

Практична робота: переписати «чернетку» з внесенням незначних корективів щодо змісту, виправлення стильових, стилістичних, мовних, граматичних помилок в «чистовий» варіант інсценівки; оформити остаточний варіант інсценівки згідно з драматургічними вимогами — 2 год. (ДФН), 1 год. (ЗФН).

Індивідуальна робота: значення процесу редагування інсценівки — 2 год. (ДФН)

Самостійна робота: написання «чистового» або остаточного варіанту інсценівки; створення додатків, спираючись на задум автора інсценівки — 10 год. (ДФН), 20 год. (ЗФН).

Тема 12. Рецензування самостійно написаних інсценівок

Рецензія як об'єктивний відгук на твір. Рецензія — жанр критики та журналістики, що являє собою письмовий відгук на будь-який твір мистецтва, зокрема літератури. Головна мета рецензії полягає у висвітленні цінності твору для аудиторії. Основні складові рецензії: загальний огляд, розбір основних положень, висвітлення переваг та недоліків. Аргументація думки рецензента.

Практична робота: пітчінг ідей: значення та особливості презентації власного задуму драматургічного твору — 1 год. (ДФН), 1 год. (ЗФН)

Індивідуальна робота: рецензування літературного (драматичного) твору — 1 год. (ДФН)

Самостійна робота: написання рецензії на інсценівку іншого здобувача освіти — 5 год. (ДФН), 8 год. (ЗФН).

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНОЇ, ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ

Завдання до практичної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1.	Створити наочну схему «Епос, лірика, драма - три роди літератури», де будуть відображатись їхні основні особливості.	1	-
2.	Проаналізувати структуру двох, запропонованих викладачем, п'єс, визначити, які відомості можна отримати зі списку дійових осіб, як розподілено драматургічний твір на акти, явища, дії тощо.	1	0,5
3.	Проаналізувати ремарки та пряму мову двох, запропонованих викладачем, п'єс.	1	0,5
4.	Зробити ідейно-тематичний та композиційний аналіз переглянутої вистави.	1	1
5.	Виконати повний драматургічний розбір п'єси, запропонованої викладачем.	1	0,5
6.	Зробити схему-порівняння «Комедія, трагедія, драма - одні з основних жанрів; їхні особливості та різновиди»	1	-
7.	Переглянути 3 вистави різного жанру, зробити порівняльний аналіз.	1	0,5
8.	Виконати розбір п'єси трагічного жанру.	1	-
9.	Виконати розбір п'єси комедійного жанру.	1	-
10.	Скласти порівняльну таблицю стильових напрямків в літературі та мистецтві.	1	1
11.	Переглянути три варіанти різних за жанром вистави, проаналізувати інтерпретацію, різні прийоми та драматургічні ходи (звернути увагу на жанр, введення нового персонажа, зміщення часової перспективи, використання символічного образу тощо).	1	-
12.	Написати план прозового твору: тема, ідея, основні епізоди, теми епізодів, композиція, місце дії, дійові особи. Скласти аналіз плану майбутньої інсценівки:	1	1

	тема, ідея, основні епізоди, теми епізодів, композиція, місце дії, дійові особи, конфлікт, жанр, художній образ, засоби театралізації, єдина дія, монтаж, назва.		
13	Написати список дійових осіб, вилучивши матеріал із прозового джерела: портретні характеристики, безпосередні взаємні характеристики персонажів. Написати перший варіант прологу (вступу), що окреслює атмосферу, задає тональність та емоційний настрій інсценівки.	1	-
14	Написати чернетковий варіант інсценівки літературного уривку. Ввести режисерські та сценарні прийоми для посилення драматизму.	2	1
15	Усунути стильові та стилістичні помилки, уникнути невинуватих повтори в ремарочному матеріалі, мовних помилок у діалогах.	1	-
16	Внести корективи щодо ряду подій, скорочення або збільшення тексту інсценівки, пов'язаного з творчим переосмисленням матеріалу, введенням або усуненням персонажу або персонажів в інсценівці.	1	-
17	Переписати «чернетку» з внесенням незначних корективів щодо змісту, виправлення стильових, стилістичних, мовних, граматичних помилок в «чистовий» варіант інсценівки.	2	1
18	Пітчінг ідей: значення та особливості презентації власного задуму драматургічного твору.	1	1

Завдання для індивідуальної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1.	Драматургія як літературний жанр і як вид театрального мистецтва: схожості і розбіжності; особливості прозового і драматургічного способів оповіді	3	-
2.	Особливості прозового і драматургічного способів оповіді.	2	-
3.	Ідейно-тематичний аналіз п'єси, особливості його виконання.	2	-
4.	Значення подієвого аналізу п'єси; особливості його виконання.	2	-
5.	Аналіз п'єси як первинна задача у роботі драматурга.	2	-
6.	Жанр та жанрові дефініції. Специфіка жанрових ознак комедії, трагедії, драми, фарсу тощо.	3	-
7.	Поняття «художній метод»; особливості художніх методів та їхнє значення у літературі.	1	-
8.	Особливості використання художнього методу у драматургії.	2	-
9.	Ремарка, монолог, діалог — особлива форма мовлення драматургічного твору.	2	-
10.	Особливості та принципи перетворення прозового тексту у драматургічний	3	-

11.	Особливості та принципи написання ремарок, монологів та діалогів у інсценівці.	3	-
12	Створення інсценівки на основі обраного прозового уривку або твору.	6	-
13	Значення процесу редагування інсценівки.	2	-
14	Рецензування літературного (драматичного) твору.	1	-

Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1.	Вивчення праць античних філософів, знайомство з фундаментальними працями з теорії драматургії: Г. Фрейтаг, Д. Г. Лаусон, В. М. Волькштейн, Г. В. Гегель.	5	10
2.	Проведення дослідження-аналізу: як художній стиль прозового тексту впливає на драматургічну трансформацію.	7	10
3.	Проведення аналізу самостійно обраної п'єси: визначення теми, ідеї, наскрізної дії, композиційних елементів та роль кожного у розвитку конфлікту.	8	20
4.	Проведення дієвого аналізу самостійно обраної п'єси; визначення організації дії в п'єсі, рушійних для сюжету подій.	8	15
5.	Складання таблиці-порівняння характерних ознак різних жанрів; проведення жанрового аналізу обраної п'єси.	8	12
6.	Проведення аналізу використання художнього методу у конкретно обраній п'єсі	9	13
7.	Опрацювання запропонованої літератури зі сценарної майстерності.	7	5
8.	Виконання порівняльного аналізу вже існуючого сценарію та літературного твору, за яким він був створений	7	7
9.	Визначити художній образ інсценівки та прописати способи його втілення. Виписати в конспект різні приклади художніх образів, режисерських прийомів з трьох вистав.	7	10
10.	Опанування методики написання ремарок, діалогів та монологів в інсценівці	22	30
11.	Написання «чистового» або остаточного варіанту інсценівки; створення додатків, спираючись на задум автора інсценівки.	12	20
12	Написання рецензії на інсценівку іншого здобувача освіти	5	8

ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНОЇ, ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ

РОЗДІЛ 1. ТЕОРІЯ ДРАМИ, ЇЇ РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ

Тема 1. Вступ. Теорія драми, її роль та значення

Самостійна робота: вивчення праць античних філософів, знайомство з фундаментальними працями з теорії драматургії: Г. Фрейтаг, Д. Г. Лаусон, В. М. Волькштейн, Г. В. Гегель.

Мета: теоретичне опанування здобувачами вищої освіти фундаментальних основ курсу «Теорія драми».

Завдання:

1. Визначити місце курсу в системі виховання майбутнього фахівця-професіонала.
2. Визначити взаємозв'язок курсу з профільюючими дисциплінами.
3. Ознайомитися з основними теоретичними засадами курсу.

Тема 2. Художня література та драматургія

Практична робота: створення наочної схеми «Епос, лірика, драма — три роди літератури», де будуть відображатись їхні основні особливості.

Мета: засвоєння понять «рід літератури», «епос», «лірика» та «драма»; усвідомлення їхніх особливостей та характерних ознак.

Завдання:

1. Створити наочну схему, де будуть відображені особливості трьох основних родів літератури (епосу, лірики та драми).
2. Виписати основні характерні особливості для кожного роду літератури.

Індивідуальна робота: драматургія як літературний жанр і як вид театрального мистецтва: схожості і розбіжності; особливості прозового і драматургічного способів оповіді.

Мета: засвоєння різниці прозового та драматургічного способів оповіді.

Завдання:

1. Провести порівняльний аналіз «драматургія як літературний жанр та як вид театрального мистецтва».
2. Визначити та виписати схожості і розбіжності у прозовому та драматургічному способі оповіді.
3. Визначити та виписати особливості драматургічного способу оповіді.

Самостійна робота: проведення дослідження-аналізу: як художній стиль прозового тексту впливає на драматургічну трансформацію.

Мета: засвоєння принципів впливу художнього стилю прозового тексту на його драматургічну трансформацію.

Завдання:

1. Провести аналіз як художній стиль прозового тексту впливає на його драматургічну трансформацію.

Тема 3. Структура драматургічного твору

Практична робота: аналіз структури двох, запропонованих викладачем, п'єс, визначити, які відомості можна отримати зі списку дійових осіб, як розподілено драматургічний твір на акти, явища, дії тощо.

Мета: навчитися «читати» драматургічний текст, звертаючи увагу на його зовнішню та змістовну структуру.

Завдання:

1. Проаналізувати список дійових осіб запропонованих п'єс.
2. Проаналізувати зовнішню структуру запропонованих п'єс.

3. Визначити збіги та відмінності у списку дійових осіб та зовнішній структурі запропонованих п'єс.
4. Провести аналіз змістовної структури запропонованих п'єс.

Індивідуальна робота: ідейно-тематичний аналіз п'єси, особливості його виконання.

Мета: оволодіти навичками проведення ідейно-тематичного аналізу, визначення конфлікту та наскрізної дії п'єси, запропонованої викладачем.

Завдання:

1. Визначити тему та ідею запропонованої п'єси.
2. Визначити конфлікт запропонованої п'єси.
3. Визначити наскрізну дію запропонованої п'єси.

Самостійна робота: проведення аналізу самостійно обраної п'єси: визначення теми, ідеї, конфлікту та наскрізної дії.

Мета: закріпити навички проведення зовнішнього та змістовного аналізів драматургічного тексту.

Завдання:

1. Провести аналіз зовнішньої структури самостійно обраної п'єси.
2. Провести змістовний аналіз самостійно обраної п'єси, визначивши тему, ідею, конфлікт та наскрізну дію.

Тема 4. Тема 4. Дія в драматургічному творі

Практична робота: виконання ідейно-тематичного та композиційного аналізу переглянутої вистави.

Мета: засвоєння навичок проведення ідейно-тематичного та композиційного аналізу драматургічних творів.

Завдання:

1. Переглянути запропоновану виставу.
2. Провести ідейно-тематичний аналіз.
3. Зробити композиційний аналіз, визначивши основні структурні елементи композиції.
4. Проаналізувати принцип організації дії в п'єсі.

Індивідуальна робота: значення подієвого аналізу п'єси; особливості його виконання.

Мета: відпрацювання навичок визначення подій в п'єсі та проведення подієвого аналізу п'єси.

Завдання:

1. Провести подієвий аналіз п'єси.
2. Визначити вихідну, головну та інші події.
3. Проаналізувати принцип організації дії в п'єсі.

Самостійна робота: проведення дієвого аналізу самостійно обраної п'єси; визначення організації дії в п'єсі, рушійних для сюжету подій.

Мета: закріплення навичок проведення подієвого аналізу п'єси.

Завдання:

1. Провести подієвий аналіз самостійно обраної п'єси.
2. Визначити рушійні для сюжету події.
3. Проаналізувати принцип організації дії в п'єсі.

Тема 5. Жанри драматургічних творів

Практична робота: зробити схему-порівняння «Комедія, трагедія, драма — одні з основних жанрів; їхні особливості та різновиди»; переглянути 3 вистави різного жанру, зробити порівняльний аналіз; виконати розбір п'єси трагічного жанру; виконати розбір п'єси комедійного жанру.

Мета: засвоєння поняття «жанр» в драматургічних творах; проведення порівняльного аналізу п'єс різних жанрів.

Завдання:

1. Виписати основні характеристики жанрів «комедія», «трагедія» та «драма».
2. Виконати порівняльний аналіз запропонованих вистав різного жанру.
3. Виконати розбір п'єси трагічного жанру, визначивши тему, ідею, конфлікт, наскрізну дію та композицію.
4. Виконати розбір п'єси комедійного жанру, визначивши тему, ідею, конфлікт, наскрізну дію та композицію.

Індивідуальна робота: жанр та жанрові дефініції; специфіка жанрових ознак комедії, трагедії, драми, фарсу тощо.

Мета: опрацювання та засвоєння специфіки жанрових ознак у інших жанрах драматургічних творів.

Завдання:

1. Проаналізувати інші існуючі жанри.
2. Визначити їхні схожості а відмінності.

Самостійна робота: складання таблиці-порівняння характерних ознак різних жанрів; проведення жанрового аналізу обраної п'єси.

Мета: поглиблення знань про поняття «жанр» у драматургічному творі.

Завдання:

1. Скласти таблицю-порівняння характерних ознак різних жанрів.
2. Провести жанровий аналіз самостійно обраної п'єси.

Тема 6. Поняття про художній метод

Практична робота: скласти порівняльну таблицю стильових напрямків в літературі та мистецтві.

Мета: вивчення та засвоєння поняття «стиль», «напрямок» та «художній метод» в літературі та мистецтві, зокрема в драматургії.

Завдання:

1. Скласти порівняльну таблицю художніх стилів та напрямків в літературі.

Індивідуальна робота: поняття «художній метод»; особливості художніх методів та їхнє значення у літературі; особливості використання художнього методу у драматургії.

Мета: закріплення знань про поняття «художній метод»; виявлення особливостей різних художніх методів та принципів їхнього використання.

Завдання:

1. Провести порівняльний аналіз особливості використання різних художніх методів у запропонованих викладачем п'єсах.

Самостійна робота: проведення аналізу використання художнього методу у конкретно обраній п'єсі.

Мета: поглиблення знань у понятті «художній метод».

Завдання:

1. Провести аналіз художнього методу у самостійно обраній п'єсі.

РОЗДІЛ 2. НАПИСАННЯ ІНСЦЕНІВКИ

Тема 7. Місце сценарної майстерності у літературному процесі. Інценівка: перетворення прозового твору на драматургічну основу

Практична робота: переглянути три варіанти різних за жанром вистави, проаналізувати інтерпретацію, різні прийоми та драматургічні ходи (звернути увагу на жанр, введення нового персонажа, зміщення часової перспективи, використання символічного образу тощо).

Мета: навчитися бачити відмінності у літературному варіанті п'єси та її сценічним втіленням.

Завдання:

1. Переглянути та проаналізувати різні за жанром вистави, запропоновані викладачем.
2. Визначити відмінності сценічного втілення від літературної основи.

Індивідуальна робота: ремарка, монолог, діалог — особлива форма мовлення драматургічного твору.

Мета: навчитися аналізувати ремарки та пряму мову персонажів.

Завдання:

1. Прочитати ремарки запропонованої п'єси, визначити їхні види.
2. Прочитати та проаналізувати запропоновані монологи та діалоги.
3. Порівняти написане у п'єсі зі сценічним втіленням.

Самостійна робота: опрацювання запропонованої літератури зі сценарної майстерності.

Мета: ознайомлення з базою сценарної майстерності для подальшого створення інценівки.

Завдання:

1. Прочитати запропоновані викладачем джерела.
2. Законспектувати необхідний матеріал.

Тема 8. План твору та аналіз інценівки. Принципи структурування літературного матеріалу для драматургічної трансформації

Практична робота: написати план прозового твору: тема, ідея, основні епізоди, теми епізодів, композиція, місце дії, дійові особи. Скласти аналіз плану майбутньої інценівки: тема, ідея, основні епізоди, теми епізодів, композиція, місце дії, дійові особи, конфлікт, жанр, художній образ, засоби театралізації, єдина дія, монтаж, назва.

Мета: опанування навичками проведення аналізу майбутньої інценівки.

Завдання:

1. Провести аналіз прозового твору, який ляже в основу інценівки.
2. Скласти план аналізу майбутньої інценівки.

Індивідуальна робота: особливості та принципи перетворення прозового тексту у драматургічний.

Мета: аналіз основних принципів «перетворення» прозового твору на інценівку.

Завдання:

1. Визначити основні принципи перекладання прозового тексту в драматургічний.

Самостійна робота: виконання порівняльного аналізу вже існуючого сценарію та літературного твору, за яким він був створений.

Мета: засвоїти основні принципи створення з прозового тексту драматургічний.

Завдання:

1. Порівняти сценарій, написаний на літературній основі і саму літературну основу.
2. Визначити головні відмінності.
3. Проаналізувати ці відмінності.

Тема 9 Ремарка – як особливе авторське пояснення у драматургічному матеріалі.

Побудова прямої мови персонажів

Практична робота: написати список дійових осіб, вилучивши матеріал із прозового джерела: портретні характеристики, безпосередні взаємні характеристики персонажів. Написати перший варіант прологу (вступу), що окреслює атмосферу, задає тональність та емоційний настрій інсценівки.

Мета: опанування навичок написання списку дійових осіб та вступної ремарки.

Завдання:

1. Написати список дійових осіб для майбутньої інсценівки, проаналізувавши літературну основу.
2. Написати вступну ремарку.

Індивідуальна робота: особливості та принципи написання ремарок.

Мета: засвоєння принципи та особливості створення ремарок, монологів та діалогів у інсценівках.

Завдання:

1. Запам'ятати головне правило: 100% інформації з літературного твору має дійти до глядача.
2. Застосувати це правило на практиці, прописавши вихідну подію у інсценівці.

Самостійна робота: опанування методики написання ремарок, діалогів та монологів в інсценівці

Мета: навчитися писати монологи та діалоги персонажів у інсценівці.

Завдання:

1. Написати монолог та/або діалог персонажів у інсценівці, в першому епізоді.

Тема 10. Написання варіанту інсценівки та його редагування

Практична робота: написати чернетковий варіант інсценівки літературного уривку. Ввести режисерські та сценарні прийоми для посилення драматизму; усунути стильові та стилістичні помилки, уникнути невиправдані повтори в ремарочному матеріалі, мовних помилок у діалогах; внести корективи щодо ряду подій, скорочення або збільшення тексту інсценівки, пов'язаного з творчим переосмисленням матеріалу, введенням або усуненням персонажу або персонажів в інсценівці.

Мета: опанування навичками написання інсценівки за літературним твором.

Завдання:

1. Написати чернетковий варіант інсценівки.

Індивідуальна робота: Створення інсценівки на основі обраного прозового уривку або твору; значення процесу редагування інсценівки.

Мета: засвоєння навичок написання чорнового варіанту інсценівки.

Завдання:

1. Проаналізувати та відредагувати написаний чорновий варіант інсценівки.

Самостійна робота: створення чорнового варіанту інсценівки за прозовим твором.

Мета: поглиблення навичок написання інсценівки за прозовим твором.

Завдання: завершити написання чорнового варіанту інсценівки.

Тема 11. Написання «чистового» варіанту інсценівки

Практична робота: переписати «чернетку» з внесенням незначних корективів щодо змісту, виправлення стильових, стилістичних, мовних, граматичних помилок в «чистовий» варіант інсценівки.

Мета: засвоєння поняття «чистовий» або остаточний варіант інсценівки.

Завдання:

1. Провести остаточне редагування тексту інсценівки, внести незначні корективи.
2. Оформити інсценівку згідно з драматургічними вимогами.

Індивідуальна робота: значення процесу редагування інсценівки.

Мета: проведення процесу редагування написаної інсценівки.

Завдання:

1. виправлення мовних, граматичних та стилістичних помилок у створеній інсценівці.
2. Оформлення титульного аркуша інсценівки.

Самостійна робота: написання «чистового» або остаточного варіанту інсценівки; створення додатків, спираючись на задум автора інсценівки.

Мета: опанування навичками створення «чистового» варіанту інсценівки.

Завдання:

1. Завершити створення остаточного варіанту інсценівки.
2. Створити додаткові матеріали до інсценівки, спираючись на задум автора (афіші, запрошення, схеми художнього оформлення, ескізів костюмів тощо)

Тема 12. Рецензування самостійно написаних інсценівок

Практична робота: пітчінг ідей: значення та особливості презентації власного задуму драматургічного твору.

Мета: засвоїти навички презентації та захисту власного задуму створеної інсценівки.

Завдання:

1. Підготуватися до публічної презентації власної інсценівки.
2. Презентувати свою ідею аудиторії.

Індивідуальна робота: рецензування літературного (драматичного) твору.

Мета: усвідомлення значення процесу рецензування.

Завдання:

1. Отримати зовнішню рецензію від викладача.
2. Отримати рецензію від інших здобувачів(ок) освіти.

Самостійна робота: написання рецензії на інсценівку іншого здобувача освіти.

Мета: опанувати написання рецензії на літературний твір (інсценівку).

Завдання:

1. Написати рецензію на інсценівку іншого здобувача(ки) освіти.

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО ТЕСТУВАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ

1. Що в аристотелівському сенсі є першоосновою драми?
2. Яка ознака найточніше відрізняє драму від епосу?
3. Яка функція експозиції у класичній драмі?
4. Кульмінація в драмі — це...
5. Яке твердження відповідає принципу єдності дії?
6. Що означає поняття «підтекст»?
7. Яка різниця між діалогом і драматичною дією?
8. Антагоніст у драмі — це...
9. Яка функція ремарки?
10. Чим відрізняється трагедія від драми?
11. Що насамперед визначається жанрова природа драматургічного твору?
12. Без чого не може існувати конфлікт у драматургії?
13. Яка ситуація НЕ створює драматичної дії?

14. Через що передусім формується структура драматургічного твору?
15. Коли подія в драматургії набуває кульмінаційного характеру?
16. Жанр у драматургії функціонує не як формальна ознака, а як що?
17. На що насамперед впливає художній метод у драматургії?
18. В чому полягає взаємозв'язок зовнішнього та внутрішнього конфлікту?
19. Яка основна особливість символістської драми?
20. Що є однією з особливостей реалістичного підходу?
21. Яка ключова відмінність трагедії Софокла від ренесансної трагедії Шекспіра?
22. Яка основна мета «ефекту очуження» (Verfremdungseffekt) у театрі Бертольта Брехта?
23. Що відрізняє драматичний час від реального?
24. Яка різниця між фавбулою і сюжетом у драмі?
25. Хто з теоретиків вперше жорстко канонізував правило «трьох єдностей», приписуючи його Арістотелю, хоча сам Арістотель наполягав лише на єдності дії?
26. Що означає термін «театр абсурду» в контексті п'єс Ежена Йонеско та Семюеля Беккета?
27. Під час редагування драматургічного тексту що є ключовою одиницею аналізу?
28. Коли (в якому випадку) початковий варіант інсценівки може вважатися вдалим?
29. Що означає поняття «чистовий» варіант інсценівки?
30. Чим рецензування інсценівки є насамперед?
31. Яка головна особливість концепції «статичного театру» (drame statique) Моріса Метерлінка?
32. У чому полягає принципова драматургічна новація «Гамлета»?
33. Чому «Ляльковий дім» Ібсена вважається поворотним текстом?
34. Яке твердження найточніше описує брехтівський ефект очуження?
35. Яка драматургічна категорія фактично зникає у «Чекаючи на Году»?
36. Театр абсурду принципово заперечує...
37. Антонен Арто у своїй концепції «Театру жорстокості» виступав проти диктату чого?
38. У чому полягає сутність конфлікту в п'єсі Луїджі Піранделло «Шість персонажів у пошуках автора»?
39. «Психоз 4.48» Сари Кейн є прикладом...
40. У чому принципова відмінність сучасної української драми від класичної?
41. Яке твердження найточніше описує персонажа в сучасній драмі?
42. Яку функцію виконує відкритий фінал у модерній драмі насамперед?
43. Яка ознака визначає фарс як жанр?
44. Що є головним викликом для драматургії XXI століття?
45. Документальність у сучасній драматургії насамперед означає...
46. Яке твердження найточніше характеризує структуру сучасної драми?
47. Яка функція фрагментації в сучасній драматургії?
48. Яке твердження найточніше описує позицію автора в сучасній драмі?
49. До чого сучасна драма тяжіє найчастіше?
50. Ким є у сучасній драмі глядач?

Методи навчання

Методи навчання: аналітичний метод; вербальний метод; реверсивний метод, метод порівняльного аналізу, інтерактивні методи (коментування, дебати, «мозкові штурми», Peer-review).

Форми контролю

Вид контролю	Методи контролю
Поточний контроль	Поточний контроль: опитування усне та письмове; виконання практичних завдань; презентація результатів самостійної роботи.
Підсумковий контроль	Крім виконання тесту, який оцінює теоретичні навчальні

здобутки; передбачено захист створеної інсценівки та додаткових матеріалів, згідно задуму автора.

Поточний контроль здійснюється у формі усного опитування, перевірки виконаних практичних завдань, а також презентації результатів самостійної роботи.

Підсумковий контроль: здійснюється за рейтинговою системою з проведенням іспиту. Форма проведення іспиту – тестування, яке оцінює теоретичні навчальні здобутки, а також захист створеної інсценівки та додаткових матеріалів, згідно задуму автора.

Перезарахування результатів неформальної/інформальної освіти здійснюється відповідно до Положення про порядок визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти у Харківській державній академії культури (https://ic.ac.kharkov.ua/public_inf/pologen/pologen/pologen_pvm_23.pdf) та за умови надання здобувачем підтверджуючих документів (сертифікатів, дипломів, довідок тощо) про здобуття неформальної/інформальної освіти (курси, вебінари, майстер-класи, практичний досвід роботи тощо), що є дотичною до курсу «Теорія драматургії».

Відпрацювання пропущених занять здійснюється за узгодженням між здобувачем та викладачем.

Перескладання результатів вивчення навчальної дисципліни відбувається у присутності комісії за умови доведення здобувачем/здобувачкою того рівня оцінки, на який він/вона претендує.

Поточна успішність							
2 семестр						Залік	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	30	100
10	10	10	10	15	15		
3 семестр						Екзамен	Сума
T7	T8	T9	T10	T11	T12	35	100
10	10	10	12	10	13		

Розподіл балів за формами контролю:

2 семестр

- усне опитування — максимально 5 балів (за 5 тем);
- виконання практичних завдань — максимально 30 балів (за 6 теми);
- виконання завдань до індивідуальних занять — максимально 25 балів (за 5 тем)
- самостійна робота — максимально 10 балів (за 6 тем);
- підсумковий контроль (залік) — максимально 30 балів.

Всього 100 балів

3 семестр

- виконання практичних завдань – максимально 30 балів (за 6 тем);
- виконання завдань до індивідуальних занять — максимально 25 балів (за 6 тем)
- самостійна робота - максимально 10 балів (за 6 тем);
- підсумковий контроль (екзамен) — максимально 35 балів.

Всього 100 балів

**Критерії оцінювання результатів навчання
за 100 бальною рейтинговою шкалою:**

Рівень	Бали	Оцінка ECTS	Оцінка	Критерії оцінювання
Високий	90-100	A	Відмінно	<ul style="list-style-type: none"> • Вільне володіння понятійним апаратом; • Вільна орієнтація в матеріалі курсу і здатність відповісти на різні питання; • Високий рівень виконання програмних завдань.
Достатньо високий	74-89	B, C	Добре	<ul style="list-style-type: none"> • Добре володіння основними термінами і поняттями; • Досить вільна орієнтація в матеріалі курсу і здатність відповісти на основні питання; • Добрий рівень виконання програмних завдань.
Посередній	60-73	D, E	Задовільно	<ul style="list-style-type: none"> • Посередній рівень володіння основними термінами і поняттями; • Недостатньо вільна орієнтація в матеріалі курсу і здатність відповісти на окремі питання; • Посередній рівень виконання програмних завдань.
Незадовільний з можливістю повторного складання	35-59	FX	Незадовільно	<ul style="list-style-type: none"> • Незнання окремих термінів та понять; • Незнання основного матеріалу курсу і неспроможність відповісти на більшість питань; • Незадовільний рівень виконання окремих програмних завдань.
Незадовільний з обов'язковим повторним вивченням	0-34	F	Незадовільно	<ul style="list-style-type: none"> • Незнання основних термінів та понять; • Незнання матеріалу курсу і неспроможність відповісти на питання; • Нездатність до виконання більшості програмних завдань.

Основним критерієм успішності вивчення здобувачем/здобувачкою освіти навчальної дисципліни є отримання ним/нею не менш як 60 балів зі 100 за сукупністю усіх видів робіт: складання підсумкового іспиту, виконання практичних та самостійних завдань.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	
60-63	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Навчально-методичне забезпечення

Пакет навчально-методичного забезпечення дисципліни включає:
– робочу навчальну програму та силабус дисципліни.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Обов'язкові

1. Арістотель. Поетика / пер. Б. Тена; вступ. ст. і коментарі Й. Кобова. – К. : Мистецтво, 1967. – 136 с.
2. Баран Л. Драма і театр України в 90-х роках ХХ століття. Біла церква: Дельфін, 2009. 142 с.
3. Бондарєва О.Є. Драматизм міфу і міфологізм драми: монографія. Херсон: Персей, 2000. 188 с.
4. Вайно М. Е. Сценарна майстерність. Кн. 1 : навч. посіб. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2015. 229 с.
5. Васильєв Є. М. Сучасна драматургія : жанрові трансформації, модифікації, новації : монографія / Є. М. Васильєв. – Луцьк : ПВД «Твердиня», 2017. – 532 с.
6. Вірченко Т.І. Художній конфлікт в українській драматургії 1990– 2010 років: Дискурс, еволюція, типологія. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2012. 336 с.
7. Галич О. Теорія літератури: підручник. К.: Либідь, 2005. 488 с.
8. Едж Крістофер Як #писати і не лежати : літературно-художнє видання. Харків : «Віват» 2020. 157 с.
9. Енциклопедія постмодернізму / за ред. Ч. Вінквіста та В. Тейлора ; пер. з англ. В. Шовкун ; наук. ред. О. Шевченко. – К. : Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2003. – 503 с.
10. Житницький А. З. Драматургія масових театралізованих заходів : навч. посіб. Харків : ХДАК, 2004, 128 с.
11. Клековкін О. Містерія у генезі театральних форм і сценічних жанрів: навчальний посібник. К.: КДІТМ ім. І.К. Карпенко-Карого, 2001. 254 с.
12. Крипчук М. В. Основи сценарної майстерності : навчально-методичні рекомендації для мистецьких закладів фахової передвищої освіти / уклад. М. В. Крипчук. Київ : ДНМЦЗКМ, 2019. 30 с.
13. Крипчук М. В. Теорія драми: курс лекцій /уклад. Крипчук М. В. Київ: КНУКіМ, 2019. 178 с.
14. Курінна Г. В. Сценарна майстерність на телебаченні. Теледраматургія : навч. посіб. Харків : ХДАК, 2013. 189 с
15. Липківська А. Літературне першоджерело та сценічний текст: від егоцентризму молодого театру рубежу 1980–1990- х років – до демократичних цінностей сьогодення / А. Липківська // Нариси з історії театального мистецтва України ХХ століття. – К. : Інститут проблем сучасного мистецтва АМУ, 2006. – С. 889–934
16. Липківська А. Позафабульний тип сюжетобудови : до питання про сюжет і фабулу у творі драматургії / А. Липківська // Записки Наукового Товариства імені Шевченка. Том ССLIV. Праці театрознавчої комісії. – Львів, 2007. – С. 68–101.
17. Липківська А. Світ у дзеркалі драми / Київ: Кий, 2007. - 356 с.
18. Липківська Г. До проблеми жанру в драматургії та театрі ХХ – початку ХХІ ст. / Липківська Г. // Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення ім. І. К. Карпенка-Карого : зб. наук.праць. – Вип. 1. – К. : ВВП “Компас”, 2007. – С. 16–33.
19. Обертинська А. П. Основи теорії драми та сценарної майстерності : навч. посіб.. / Держ. акад. кер. кадрів культури і мистецтв. 2-ге вид. Київ : ДАКККіМ, 2002. 132 с.
20. Паві П. Словник театру / П. Паві; пер. с фр. М. Якубяка. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 640 с.

21. Словник режисера естради та масових свят / М-во культури України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, ф-т режисури і шоу-бізнесу, каф. режисури естради та масових свят; Крипчук М. В., Мельник М. М., Стрельчук В. О., Соколенко І. В. Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2017. 176 с

Допоміжні

1. Барабан Л. І. Український тлумачний словник театральної лексики /Л. І. Барабан., В. В. Дятчук. К. : Вид. "СВС", 2002. – 150 с.
2. Веселовська Г. І. Український театральний авангард / Г. І. Веселовська; Ін-т проблем сучасного мист-ва Нац. акад. мист-в України. – К. : Фенікс, 2010. 368 с.
3. Зайцев В. П. Режисура естради та масових видовищ. Київ : Дакор, 2013. 304 с.
4. Клековкін О. THEATRICA : Лексикон / О. Клековкін ; Ін-т проблем сучас. мист-ва НАМ України. – К. : Фенікс, 2012. 800 с.
5. Курінна Г. В. Концепт конструкції кіносценарію в контексті американської сценарної школи // Вісник Харк. держ.акад. дизайну і мистец. : зб. наук. пр. / за ред. В. Я. Даниленка. Харків : ХДАДМ, 2011. Вип. 3. С. 180–183.
6. Курінна Г. В. Сценарій у сучасному екранному мистецтві : проблеми термінології // Культура України : зб. наук. пр. Харків : ХДАК, 2010. Вип. 32. С. 231–238.
7. Українське телебачення : роки, події, звершення / М. М. Карабанов та ін. Київ : ДП «Дирекція ФВД», 2008. 400 с.
8. Хрестоматія з теорії драми : Особливості драм. мистецтва XIX – XX ст. / упоряд. П. П. Нестеровський. Київ : Мистецтво, 1988. 224 с.
9. Хрестоматія з теорії драми : Особливості драматург. мистецтва в істор. розвитку: Від антич. часів до поч. XIX ст. / упоряд. П. П. Нестеровський. Київ : Мистецтво, 1978. 183 с.
10. Чайковський Д. С. Режисерський задум вистави. Допоміжні матеріали для вивчення однієї з основних проблем режисерської творчості: навч. Посібник / Д.С. Чайковський. Ужгород: Ліра, 2002. 98 с.
11. Чечель Н. П. Українське театральне відродження : Західна класика на українській сцені 1920–1930-х років. Проблеми трагедійної вистави / Н. П. Чечель. – К. : Наукова думка, 1993. 143 с.

Інформаційні ресурси Інтернет

1. Аудіо- та відеозаписи (масові театралізовані видовища та вистави (архів кафедри режисури ХДАК);
  2. Комп'ютерні презентації
  3. Бібліотека Харківської державної академії культури. URL : <http://lib-hdak.in.ua/>
  4. Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/>
  5. Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка. URL : <https://korolenko.kharkov.com/>
  6. Про гастрольні заходи в Україні : Закон України від 10.07.2003 № 1115-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1115-15#> Text (дата звернення 12.08.2021).
  7. Про культуру :Закон України від 14.12.2010 № 2778-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#> Text (дата звернення 2.08.2021).
  8. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-XII. Дата оновлення: 14.10.2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#> Text. (дата звернення: 14.01.2021).
- Портал сучасної Української драматургії. URL: <https://ukrdramahub.org.ua/>

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ

АВАНСЦЕНА - передня частина сцени перед завісою, теж саме, що і ПРОСЦЕНІУМ

АДАПТАЦІЯ - пристосування якогось тексту до потреб сценарію, переробка тексту.

АКТ - частина драматургічного твору, окрема ДІЯ.

АЛЕГОРІЯ - абстрактне поняття, яке втілене в окремому художньому образі.

АМПЛУА - тип ролі, якій відповідає акторській індивідуальності: герой, трагик, інженю тощо.

АМПЛІФІКАЦІЯ - збільшення обсягу тексту за рахунок різних вставлень та доповнень.

АНОНС - коротка попередня інформація про майбутню виставу, свято тощо.

АНСАМБЛЬ - художня узгодженість різноманітних елементів, а також одночасний виступ кількох музикантів та співаків, колектив з кількох виконавців.

АНТИЧНИЙ - той, що має відношення до грецької або римської історії і культури.

АНТРАКТ - перерва між діями вистави, відділеннями концерту. конфлікти з іншими персонажами і веде з ними драматичну боротьбу.

АНТАГОНІСТ - в античній драматургії персонаж, який знаходиться у конфлікті з іншими персонажами і веде драматичну боротьбу.

АНШЛАГ - об'ява про те, що всі квитки на видовище продані та про відсутність вільних місць в глядацькому залі

АПАРТ (АПАРТЕ) - мова персонажа, яка ніби звернута ним до самого себе і яку, немовби, нечують інші дійові особи.

АПОФЕОЗ - заключна урочиста частина, масова остання сцена вистави, уславлення, звеличання когось чи чогось, інколи синонім терміну ЕПІЛОГ.

АРЛЕКІН - один з найпопулярніших персонажів італійської «комедії масок», а ще тканини, які обрамовують сценічну арку, колись у зморшках цієї тканини ховався А.

АРХІТЕКТОНІКА - основний принцип побудови сценарної структури, взаємозв'язок окремих її частин. Іноді А. називають зовнішньою структурою драми. Те ж саме, що і КОМПОЗИЦІЯ.

АТЕЛАНА - коротенька п'єса фарсового характеру з постійними персонажами.

АТРАКЦІОН - технічне пристосування для розваг, у цирку - великий номер, що підпорядкований якійсь певній темі або жанру циркового мистецтва.

АФША - текстова інформація про те, де, коли і яка саме відбудеться подія, видовище, найчастіше - паперовий аркуш з потрібним текстом, малюнками, фото тощо.

БАЛАГАН - різновид видовищного народного мистецтва гумористичного напрямку з дуже поверховою і досить брутальною драматургією. Б. працювали на ярмарках, гуляннях тощо.

БЛОК - об'єднання відносно дрібних елементів сценарію в єдину структурну одиницю, наприклад, Б. концертних номерів.

БОГ З МАШИНИ (DEUS EX MACHINA) - невинуватене з'явлення персонажу драми, який повертає дію та вирішує конфлікт. Ще у античному театрі боги іноді з'являлись за допомогою різних пристосувань. В переносному значенні - невинуватий та несподіваний поворот сюжету.

БУРЛЕСК - комічне зображення якогось явища чи характеру, форма кумедного перебільшення, розмова про серйозні речі у жартівливій манері.

БУТАФОРІЯ - штучні речі, які імітують справжні, створенні для використання у виставі.

БУФОНАДА - жаргівлива сценка, яка побудована на перебільшенні. чи бар, в якому виступають актори різних жанрів, переважно

ВАР'ЄТЕ - різновид видовищного мистецтва, невеличкий ресторан гумористичного напрямку, естрадний театр, те ж саме, що і КАБАРЕ.

ВАРІАНТ - одна з декількох редакцій твору, його відозміна.

ВЕНТРОЛОГІЯ - «черевомовлення», особлива техніка сценічного мовлення, коли актор розмовляє, не рухаючи губами.

ВЕРБАЛЬНИЙ - неписьмове висловлення, незафіксований у письмовій формі твір літератури.

ВЕРИФІКАЦІЯ - техніка віршування, процес створення віршів.

ВЕРТЕП - в українському ляльковому театрі - невеличкий ящик-скринька, переносний ляльковий театр, де демонструвались кумедні сценки переважно побутового характеру.

ВИСТАВА - видовище, показ того, про що йдеться в сценарії або п'єсі.

ВОДЕВІЛЬ - жанровий різновид комедійної драматургії, вистава з куплетами і танцями, легка комедія.

ВОКАЛ - спів, виконання музичних творів засобом співу.

ТЕГ - комедійний трюк, вставний трюковий номер у комедії.

ГЕРОЙ - в драматургії та театрі - головний персонаж.

ГЕРБОЛА - перебільшення якихось якостей того, про що йдеться, щоб підсилити виразність та наочність.

ГРАДАЦІЯ - послідовне збільшення у певному порядку.

ГРАФІК - наочне логічне зображення умовного типу, що відбиває якийсь процес.

ГРОТЕСК - зображення чогось або когось у потворно-комічному вигляді.

ДЕКЛАМАЦІЯ - мистецтво виразного читання вголос, іноді - занадто театральна, штучна манера акторського виконання.

ДЕКОРАЦІЯ - елемент художнього оформлення сценічного простору.

ДЕФІНІЦІЯ - невелике за обсягом визначення якогось поняття, формулювання.

ДИВЕРТИСМЕНТ - вистава, що складається з окремих номерів чи фрагментів, колись виконувалась наприкінці видовища.

ДІАЛОГ - розмова між двома чи декількома персонажами.

ДІАПРОЕКЦІЯ - зображення, що висвітлюється на екрані за допомогою проєкційного апарату.

ДІЯ - у видовищному мистецтві - послідовність сценічних подій, драматургічного твору, те ж саме, що і АКТ, сума вчинків персонажів, з яких складається сюжет, а також частина драматургії, драматична за характером життєва ситуація.

ДРАМА - драматургічний твір взагалі, рід літератури, жанр та сценарії, прояв конфліктної сутички, змагання, протиборство.

ДРАМАТИЧНА БОРОТЬБА - низка подій, що відбуваються у п'єсі

ДРАМАТУРГ - письменник, який пише драматургічні твори - п'єси, сценарії тощо.

ДРАМАТУРГІЯ - мистецтво створення творів драматургічного роду літератури, теорія побудови драматургічних творів.

ДРУКАРСЬКИЙ АРКУШ - одиниця вимірювання обсягу літературного твору, що дорівнює 24 сторінкам машинописного або комп'ютерного тексту, передрукованого через два інтервали на аркуші формату А-4.

ЕКСПОЗИЦІЯ - епізод сценарної структури, який стоїть на чолі композиції, перед зав'язкою, його метою є введення глядачів у дію, ознайомлення з драматургічним матеріалом та персонажами, з умовами сценічного існування.

ЕПІЗОД - закінчена частина сценарію, його фрагмент, що має самостійне значення.

ЕПІЛОГ - епізод сценарної структури, який завжди стоїть на останньому місці в композиції, після розв'язки (в сценаріях масових заходів іноді після кульмінації або співпадає з нею), в якому підбиваються підсумки сценічної дії, інколи у формі урочистого АПОФЕОЗУ.

ЕСТРАДА - сцена, підмостки, на яких проходять виступи виконавців, а також видовищне мистецтво, концертна діяльність.

ЕТИМОЛОГІЯ - походження слова чи виразу, їх первісне значення.

ЄДИНА ДІЯ - сума вчинків дійових осіб драматургічного твору, які вони роблять на шляху до певної цілі, те ж саме, що і НАСКРІЗНА ДІЯ в театрі.

ЄДНІСТЬ МІСЦЯ, ЧАСУ І ДІЇ - вимоги до побудови драматургічного твору, що існують ще з давніх часів, з доби класицизму: дія відбувається в одному місці протягом недовгого часу навколо однієї головної історії.

ЖАНР - тип мистецького твору, який характеризується схожими рисами, підпорядкований певним правилам.

ЗАВ'ЯЗКА - епізод сценарної структури, з якого починається сценічна дія і який стоїть між експозицією та розвитком дії.

ЗОНГ - музичний вставний номер драматичної вистави, текст якого скоріше вимовляється ніж співається.

ЗВУКОНАСЛІДУВАННЯ - акторське вміння відтворення різноманітних звуків. скоріше вимовляється, ніж співається.

З'ЯВЛЕННЯ - в драматургії і театрі - поява персонажу, частина КАРТИНИ.

ІМБРОЛО - складна та заплутана ситуація в сюжеті драми, яка заважає персонажам чітко розуміти події, які відбуваються.

ІДЕЯ - головна думка художнього твору, заради якої він створюється.

ІМПРОВІЗАЦІЯ - непередбачене одночасне створення та виконання якогось твору, те, що створене таким чином.

ІНТЕРМЕДІЯ - невеличка гумористична сценка, яку колись демонстрували між актами великої вистави, а також вставка між номерами концерту або номерами циркового видовища, міждія.

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ - особисте розуміння та відчуття твору постановником чи виконавцем, погляд з іншого боку, те ж саме, що і ТРАКТОВКА.

ІНТРИГА - багатозначний термін, який може означати основну ситуацію сюжету, зловмисність дії, підступні наміри одних дійових осіб щодо інших, схему подій, які відбивають боротьбу персонажів поміж собою.

КАБАРЕ - різновид видовищного мистецтва, невеличкий ресторан чи бар, де виступають актори різних розважальних жанрів, те ж саме, що і ВАР'ЄТЕ.

КАМЕРНИЙ - твір чи виконання твору, який призначений для вузького кола читачів, а також музичний твір для невеличкого складу виконавців та твір ліричного або філософського напрямку.

«КАПУСНИК» - сатирично-гумористична вистава на місцевому матеріалі, переважно на театральні теми.

КАРНАВАЛ - масове свято, гуляння з переодягненими персонажами, розвагами, конкурсами, з вуличними процесіями, танцями тощо.

КАРТИНА - у драматургії та театрі: закінчена самостійна частина акту.

КАТАРСИС - обов'язковий елемент трагедії, емоційне очищення

КАТАСТРОФА, - одна з частин античної трагедії, кінець дії, загибель героя, трагічна розв'язка.

КВІПРОКВО - непорозуміння, за допомогою якого одного персонажа приймають за іншого.

КОЛАЖ - техніка образотворчого мистецтва наклеювання на основу різноманітних матеріалів, у переносному значенні - твір, який зібрано в єдине ціле з дрібних часток.

КОМЕДІЯ - один з головних жанрів драматургії, в якому сюжет будується на смішних, кумедних ситуаціях.

КОМЕДІЯ МАСОК (COMMEDIA DEL'ARTE) театрального видовища Італії XVI-XVII століть, що побудований на імпровізації та буфонаді з використанням образів персонажів- «масок», характери яких не змінюються у будь-якому сюжеті.

КОМПЛІАЦІЯ - запозичення чужих творів, а також складений з них несамостійний твір.

КОМПОЗИЦІЯ - багатозначний термін, який у драматургії сприймається як побудова твору, його структура, взаємозв'язок окремих її частин, іноді К. називають внутрішню структуру драми, а також один з відомих жанрів масових театралізованих видовищ - літературно- музичну композицію. Те ж саме, що і **АРХІТЕКТОНІКА**.

КОНТАМІНАЦІЯ - поєднання у літературному монтажу різних редакцій одного твору, їх змішування.

КОНТЕКСТ - словосполучення, яке оточує певне слово або фразу, за допомогою якого визначається зміст цього слова та всього висловлення.

КОНТРАПУНКТ - побудова драматичного сюжету за принципом контрасту.

КОНТРАСТ - різке протиставлення, протилежність, несхожість.

КОНФЛІКТ - обов'язковий елемент структури драматургічного твору - зіткнення протилежних ідей та поглядів, загострення суперечностей, яке має форму драматичної боротьби.

КОНЦЕРТ - особлива форма видовища, специфіка якого полягає у прилюдному виконанні різноманітних творів.

КОРИФЕЙ - керівник хору в античній трагедії, який безпосередньо контактував з акторами, у подальшій історії - ведучий театральний діяч, класик театрального мистецтва, майстер своєї справи.

КОТУРНИ - в античному театрі - особливе акторське взуття з товстою підошвою для збільшення зросту виконавця, у переносному значенні «стояти на котурнах» - поводити себе занадто гордовито, зневажливо відноситись до оточення.

КУЛЬМІНАЦІЯ - епізод сценарної структури, який стоїть після розвитку дії та попереду розв'язки і в якому відбувається найбільше напруження всіх фізичних та моральних сил, відбувається головне і найважливіше зіткнення за конфліктом.

ЛАЦІ - різноманітні трюки та кумедні номери і імпровізації, які ніяк не пов'язані з сюжетом. Вони вводились у вистави італійської комедії масок.

ЛЕЙТМОТИВ - важливий драматичний елемент - сценарний хід, головна думка, яка неодноразово повторюється в різних варіантах.

ЛІБРЕТО - стислий переказ сюжету опери чи балету, будь-якої вистави.

ЛОГОТИП - у давнину - найпотрібніші літери, склади та слова, що використовувались у першодруках, пізніше - символічне зображення, яке є фірмовим знаком установи чи продукції.

МАНІПУЛЯЦІЯ - демонстрування фокусів, побудоване на швидкості рук та використанні різних пристосувань.

МЕЛОДЕКЛАМАЦІЯ - читання вголос віршів або прози у музичному супроводі.

МЕЛОДРАМА - різновид драми з сюжетом побутового характеру, з перебільшеними емоціями, несподіваними випадковостями обов'язковою перемогою добра над злом.

МЕТАФОРА - образне втілення поняття, те ж саме, що **АЛЕГОРІЯ**.

МЕТОД - засіб або сума засобів в якій-небудь сфері людської діяльності.

МЕТОДИКА - сукупність методів виконання певної роботи.

МЕТОДОЛОГІЯ - вчення про метод, сукупність методів дослідження, які використовуються в тій чи іншій науці.

МІЗАНСЦЕНА - розташування виконавців на сцені в окремі моменти вистави.

МІМ - в античні часи - коротка сценка побутового характеру з кумедними подіями, пізніше - актор-виконавець ПАНТОМІМИ.

МІМІКА - передача певних почуттів за допомогою м'язів обличчя.

МІМОДРАМА - вистава, в якій передача інформації відбувається без слів, за допомогою рухів та міміки, те ж саме, що і ПАНТОМІМА.

МІРАКЛЬ - різновид середньовічної драматургії моралізаторського характеру, в якому йшлося про дива, що роблять Богоматір та святі.

МНЕМОТЕХНІКА - «відгадування» думок на відстані за допомогою умовних слів та рухів.

МІСТЕРІЯ - спочатку таємничі релігійні обряди, пізніше – вистава релігійного змісту у європейському середньовічному театрі.

МОНОЛОГ - мова одного персонажу драми, інколи не звернута до іншого персонажу, характеризується відсутністю обміну думками.

МОНТАЖ - сценарний термін, процес з'єднання частин в єдине ціле, а також жанровий різновид масових театралізованих видовищ - літературний монтаж.

МОРАЛІТЕ - драматургічний твір з алегоричними персонажами, який має дидактично-повчальний характер.

МОТИВ - багатозначний термін: найпростіша одиниця розповіді, складова частина фабули, привід для якоїсь дії, довід на користь чогось, музична тема тощо.

МЮЗИКЛ - п'єса та театральна вистава, що побудована на естради, драми тощо. Можуть бути побудовані не лише на використанні різних видовищних жанрів: опери, оперети, балету,

МЮЗІК-ХОЛ - різновид естрадного театру, де демонструються комедійному, але і на драматичному та трагічному сюжетах.

НАРАТОР - ведучий, оповідач, людина від театру, читець, найчастіше зустрічається у епічній, романтичній драматургії, у інсценівках, посередник між дійовими особами та глядачами.

НАСКРІЗНА ДІЯ - сума вчинків дійових осіб театральної вистави на шляху до певної цілі, те ж саме, що і ЄДИНА ДІЯ в драматургії.

ОБРАЗ - художнє уявлення про якість явище чи ситуацію, засіб та форма показу дійсності в мистецтві.

ОГЛЯД - показ творчих досягнень виконавців, а також естрадна вистава, яка складається з окремих сцен та номерів, що поєднані загальною темою, інколи - легким сюжетом.

ОПЕРА - театральна вистава, в якій інструментальна музика поєднується з вокалом.

ОПЕРЕТА - театральна вистава лірично-комедійного характеру, де розмови персонажів поєднуються зі співом та танцями.

ПАНТОМІМА - вистава, в якій передача інформації відбувається без слів, за допомогою рухів та міміки, те ж саме, що і МІМОДРАМА.

ПАУЗА - перерва в розмові, мовчання.

ПЕРСОНАЖ - дійова особа художнього твору.

ПЕРСОНІФІКАЦІЯ - втілення певної ідеї у конкретний сценічний образ персонажу, уявлення про абстрактне явище у конкретному образі.

ПЕРФОРМАНС - авангардний напрямок сучасного мистецтва: видовище, у якому мистецьким об'єктом стає тіло виконавців, оточуючі побутові речі, іде безпосереднє спілкування з глядачами. П. іронізує над традицією.

ПОСТРАМА (ПОСТДРАМАТИЧНИЙ ТЕАТР) – сучасна форма театру, яка відмовляється від класичного сюжету та шукає нові сенси, реконструюючи традиційну драму.

П'ЄСА - літературний твір, що має драматургічну форму, який можна і читати, і ставити у театрі.

ПІДТЕКСТ - зміст, який не висловлений в розмові, але мається на увазі.

ПОДІЯ - в драмі: вчинок персонажу, який приводить до важливих змін в долі дійових осіб, який є наслідком попередніх подій та готує наступні.

ПРЕМ'ЄР - актор, який виконує головні, найважливіші ролі.

ПРЕМ'ЄРА - перша театральна вистава, перший показ.

ПРАКТИКАБЛЬ - справжні, небутафорські частини сценічного оформлення, які використовуються у повсякденному житті.

ПРЕСТИДИЖИТАЦІЯ - різновид маніпуляції, вміння робити швидкі, спритні рухи руками, показ фокусів за допомогою лише рук.

«ПРИВ'ЯЗКА» - елемент сценарної структури видовища, за допомогою якого відбувається зв'язок виконавців з глядачами та який має відношення до всіх присутніх.

ПРОГРАМА (ПРОГРАМКА) - паперовий аркуш, на якому розміщують перелік номерів, персонажів та виконавців, всіх, хто створив виставу чи приймає участь в концерті, інколи в програмі розміщується стислий опис сюжету вистави - **ЛІБРЕТО**.

ПРОЛОГ - необов'язковий елемент сценарної структури, який стоїть попереду експозиції, своєрідний вступ, що вводить глядачів в матеріал та настрої видовища, **УВЕРТЮРА**.

ПРОТАГОНІСТ - ведучий дію в античній трагедії, виконавець головної ролі.

ПРОСЦЕНІУМ - найближча до глядачів частина сцени перед завісою, **АВАНСЦЕНА**.

ПРОЦЕСІЯ - урочисте та багатолюдне проходження.

РАМПА - край сцени, лінія розподілу театального простору на сцену та зал, в переносному значенні - сцена або театр взагалі.

РАУС - невеличкий балкон на фасаді цирку або балагану, з якого запрошували глядачів на виставу у давнину.

РЕВ'Ю - естрадний огляд, вистава, яка складається з окремих сцен та номерів, що інколи поєднані загальною темою або легким сюжетом.

РЕЖИСЕР - фахівець, який створює виставу, постановник п'єси або сценарію.

РЕЗЮМЕ - висновок, який містить основні теоретичні положення праці, підсумок.

РЕЖИСУРА - мистецтво створення вистав та різноманітних видовищ.

РЕКВІЗИТ - всі речі, які потрібні виконавцям під час вистави.

РЕКВІЄМ - вокально-інструментальний музичний твір, що має скорботно-пам'ятний характер.

РЕМАРКА - стислі пояснення автора в тексті драматургічного твору.

РЕМІНІСЦЕНЦІЯ - риси художнього образу або події, які нагадують про когось або щось.

РЕПЕРТУАР - перелік творів, що виконуються в театрі або з яким виступає окремий виконавець чи творчий колектив.

РЕПЛІКА - один з елементів сценічного діалогу, заперечення, відповідь однієї дійової особи іншій.

РЕПРИЗА - на естраді та в цирку - жартівлива репліка або сценічний трюк, дотепний жанр або номер.

РЕФРЕН - повторення віршованих рядків, речень або слів у пісні, приспів.

РЕЧИТАТИВ - наспівна декламація, поєднання читання вголос та співу.

РИТМ - послідовне та рівномірне чергування різноманітних елементів, які складають твір.

РИТУАЛ - сформований через звичай та встановлений традицією порядок проведення якоїсь дії, **ЦЕРЕМОНІАЛ**.

РОЗВ'ЯЗКА - епізод сценарної структури, який стоїть після кульмінації та в якому відбувається розв'язання всіх сюжетних проблем. В сценаріях масових театралізованих заходів та шоу зустрічається не завжди.

РОЛЬ - частина тексту драматургічного твору, яка зображує певну людину та має виконуватися актором, художній образ.

СИНКРЕТИЗМ - суміш різноманітних за матеріалом елементів сценарію або вистави, їх єдність, нерозчленування.

СИМУЛЬТАНІСТЬ - одночасність дії, проведення кількох заходів в межах єдиного свята.

СИТУАЦІЯ - сума певних умов та обставин, які складаються в те чи інше становище.

СКАНДУВАННЯ - одночасні голосні вигукування слова або вислову.

СКЕТЧ - невеличка п'єса в одній дії, комедійна сценка.

СОЛО - виконання музичного твору одним виконавцем, а також твір, передбачений для такого виконання.

СТАТИСТ - актор, який виконує другорядні ролі, учасник масової дії.

СТРУКТУРА - взаємозв'язок складових частин єдиного цілого, внутрішня побудова, те, що має певну організацію.

СХЕМА - зображення або опис чогось у загальних рисах, у спрощено-узагальненому вигляді.

СЦЕНА - майданчик, підмости, на якому відбувається дія театральної вистави, а також частина драматургічного акту чи дії, ще видовище і подія, а також театр взагалі.

СЦЕНАРІЙ - колиш - план драматургічного твору, сюжетна схема театральної вистави, пізніше - драматургічний твір, за яким створюється кінофільм, радіопередача, телепередача, масове театралізоване видовище.

СЦЕНАРИСТ - драматург, який створює сценарій, автор сценарію.

СЦЕНАРНИЙ ХІД - практичне втілення ідеї сценарію, його основної думки, його художнього образу, засіб формування сценарної структури, обов'язковий елемент сценарію.

СЦЕНОГРАФІЯ - мистецтво художнього оформлення сцени, вистави, видовища.

СЮЖЕТ - поступовий ряд подій, що пов'язані поміж собою та які складають зміст твору.

ТЕАТР - особливий вид видовищного мистецтва, в якому життя відображене за допомогою драматичної дії, а також споруда, де відбуваються вистави.

ТЕАТРАЛІЗАЦІЯ - пристосування літературного матеріалу до вимог театального мистецтва, переведення його у дійове видовище, використання у показі різних технічних засобів та елементів оформлення.

ТЕАТРОЗНАВСТВО - наука, яка вивчає історію театру та театральне сьогодення.

ТЕАТРОЗНАВЕЦЬ - вчений, який вивчає різні аспекти життя театру.

ТЕМА - найголовніша проблема та певне коло конкретних явищ мистецького твору, в якому відбувається дія.

ТИП - літературний образ, в якому узагальнюються окремі риси зовнішності чи характеру персонажу, його соціальної, національної та професійної приналежності.

ТИПОВИЙ - характерний, той, що відповідає певному стандарту, уявляє з себе зразок.

ТИПОЛОГІЯ - розподілення чогось за найхарактернішими ознаками, класифікація.

ТИТУЛ (ТИТУЛЬНИЙ АРКУШ) - перша сторінка книги чи рукопису, на якому містяться відомості про автора, назва твору, визначення жанру та місце і рік видання або створення, інакше кажучи - заголовний аркуш.

ТРАГЕДІЯ - один з головних жанрів драматургії, який має в основі дуже загострений конфлікт, непримиренну боротьбу, загибель головних героїв, у переносному значенні - страшна, невинуватана подія, загибель, **КАТАСТРОФА**.

ТРАГІКОМЕДІЯ - драматичний твір, що має риси **ТРАГЕДІЇ** та **КОМЕДІЇ**.

ТРАКТОВКА - своє особисте розуміння чогось, свій варіант, те ж саме, що і **ІНТЕРПРЕТАЦІЯ**.

ТРЮК - незвичайно коротка дія, вправна та ефектна, на естраді та цирку - основний структурний елемент видовища, структурна одиниця.

УВЕРТЮРА - музичний вступ до вистави, у переносному значенні - те, що передує основній дії, ПРОЛОГ.

ФАБУЛА - стислий переказ найголовніших подій, які складають сюжет художнього твору в їх логічній послідовності.

ФАРС - середньовічна форма гротескної драматургії, за змістом та настроєм інколи брутальна і непристойна. Демонструвалась як міждія, а інколи самостійно.

ФЕСРІЯ - вистава з різноманітними сценічними ефектами, яскравими трюками та незвичайними драматургічними ситуаціями.

ФРАГМЕНТ - дрібна частина цілого, шматок якогось твору.

ФУНКЦІЯ - певний обов'язок, який треба неодмінно виконати.

ХАРАКТЕР - сукупність рис та особливостей, які притаманні певній людині або явищу.

ХОР - колективний персонаж античного театру, у сьогоденні - колектив виконавців вокальних творів.

ХЕПЕНІНГ - форма сучасного театралізованого видовища, коли виконавці не дотримуються якогось певного тексту, з елементами імпровізації та випадковості, з використанням різних технічних засобів та оточуючого середовища.

ХОРЕОГРАФІЯ - мистецтво створення танцювальних номерів та вистав, сукупність явищ, що мають відношення до танців.

ХОРЕОГРАФ - майстер постановки танців.

ХОРМЕЙСТЕР - керівник хорового колективу.

ХРОНІКА - викладення подій у часовій послідовності, жанровий різновид п'єс, в яких йдеться про певні події, що викладаються у хронологічній послідовності.

ХРОНОЛОГІЯ - послідовність подій у часі.

ХРОНОМЕТРАЖ - вивчення протікання процесу у часі, вимірювання часу.

ЦЕРЕМОНІАЛ - загальноприйнятий, офіційно встановлений порядок урочистих дій, процесій, різноманітних заходів, РИТУАЛ.

ЧИТЕЦЬ - актор, який виступає з читанням художніх та документальних текстів, іноді - Ведучий, Людина від театру, Нарратор тощо.

ШОУ - сучасна естрадна вистава з великою кількістю спец ефектів та, бажано, за участю досить відомих виконавців. Цей термін інколи додається до назв різноманітних видовищ в рекламних цілях, для надання назві більш сучасного вигляду, наприклад, шоу-концерт, шоу-балет тощо.

ЯВИЩЕ - у драматургії та театрі - частина картини, яка визначається з'явленням одного чи кількох персонажів, а також театральна дія, що має відношення до з'явлення персонажів.

ЯРМАРОК - великий базар, масове торговище, на якому влаштовуються різні розваги, атракціони, балагани, наприклад - Сорочинський ярмарок.

ЕЛЕКТРОННЕ НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Програма та навчально-методичні матеріали
до курсу

ТЕОРІЯ ДРАМИ

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
зі спеціальності В6 «Перформативні мистецтва»
спеціалізація В6.01 Сценічне мистецтво
ОПП «Режисура шоу та арт-проектів»

Укладачі:

Островська Марина Василівна,
старший викладач кафедри режисури ХДАК

Лачко Ольга Юріївна
кандидат мистецтвознавства, старший викладач кафедр режисури ХДАК

Сікалов Ігор Андрійович,
викладач кафедри режисури ХДАК

Видається в авторській редакції

Адреса видавця:
ХДАК, Україна, 61057, м. Харків, Бурсацький узвіз, 4
тел. (057)731-13-85. e-mail: nmr-academy@xdak.ukr.education